

# **B-pisteen kaarelta pelin virtaukseen**

Diskurssianalyysi sanomalehtien urheilujournalismin  
kehityksestä jääkiekkoliigan finaaliuutisointien perusteella

Jarkko Laitinen  
Pro gradu -tutkielma  
Mediatutkimus  
Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos  
Humanistinen tiedekunta  
Turun yliopisto  
Huhtikuu 2021

*Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.*

TURUN YLIOPISTO  
Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos  
Humanistinen tiedekunta

LAITINEN, JARKKO: B-pisteen kaarelta pelin virtaukseen – Diskurssianalyysi sanomalehtien urheilujournalismin kehityksestä jääkiekkoliigan finaaliuutisointien perusteella

Pro gradu -tutkielma, 74 s.  
Mediatutkimus  
Huhtikuu 2021

---

Tässä tutkielmassa selvitän, onko suomalainen urheilujournalismi muuttunut aikojen saatossa, ja jos on, niin miten. Urheilujournalismia edustamaan valitsin sanomalehdet, joiden painettujen versioiden uutisointia jääkiekon SM-liigan loppuotteluista tarkastelin kolmena eri ajankohtana. Tutkimusajankohdiksi valikoituivat vuodet 1983, 1998 ja 2016 ja tutkimuskohteiksi Aamulehti, Helsingin Sanomat ja Ilta-Sanomat. Valintaperusteina käytin sitä, että kyseisinä vuosina liigafinaaleissa pelasi aina joko tamperelaisia tai helsinkiläisiä joukkueita, jolloin tamperelaisen päivälehdessä, helsinkiläisen ja valtakunnallisen päivälehdessä ja valtakunnallisen iltapäivälehdessä väliset mahdolliset alueelliset erot uutisoinnissa voisivat nousta esiin.

Tutkielmani on aineistolähtöinen, eli käytetyt tutkimusmenetelmät ja teoreettinen viitekehys valikoituivat vuoropuhelussa aineiston kanssa siihen tutustuessani. Sosiaalisen konstruktionismin viitekehukseen asettuva diskurssianalyysi valikoitui jo varhaisessa vaiheessa tutkimusmenetelmäni, ja sitä täydentämään otin tutkielmaan mukaan myös kevyen annoksen narratiivista analyysia.

Aineistoanalyysin tulosten perusteella päädyin johtopäätökseen, että suomalainen urheilujournalismi on muuttunut ja kehittynyt valitulla tutkimusajanjaksoilla joillain osa-alueilla, kuten esimerkiksi tarinallisuudessa ja ulkourheilullisissa ilmiöissä, varsin selvästikin. Toisaalta useilla osa-alueilla, kuten esimerkiksi kriittisyydessä, kehitystä oli havaittavissa varsin vähän ja joillain ei lainkaan.

Aiheen jatkotutkimuksessa olisi tilausta muun muassa sosiaalisen median ja verkkouutisoinnin urheilujournalismin aiheuttamien muutosten tarkastelulle ja urheilujournalistin roolin ja identiteetin ruotimiselle.

Asiasanat: urheilujournalismi, jääkiekko, SM-liiga, diskurssianalyysi, sosiaalinen konstruktionismi, sanomalehti, Aamulehti, Helsingin Sanomat, Ilta-Sanomat

# SISÄLLYSLUETTELO

<b>1. OTTELUASETTELMA .....</b>	<b>1</b>
1.1.    IKKUNAT PUHTAAKSI .....	2
1.2.    TUTKITTUA TAKTIIKKAA.....	4
1.3.    HAMPAATON VAHTIKOIRA?.....	7
1.4.    MIKROA, MAKROA, DISKURSSIN DISKURSSIA .....	12
1.5.    TULOSENNUSTE .....	14
<b>2. NÄILLÄ MENNÄÄN .....</b>	<b>16</b>
2.1.    LAADULLINEN TUTKIMUS.....	17
2.2.    SOSIAALINEN KONSTRUKTIONISMI.....	19
2.3.    TAKTISET KUVIOT .....	20
2.3.1. <i>Diskurssianalyysilla lähelle</i> .....	21
2.3.2. <i>Narratiivi muutoksen kuvaajana</i> .....	23
<b>3. PELAAJAMATERIAALI .....</b>	<b>25</b>
3.1.    PELIKIRJAT .....	26
3.1.1. <i>Aamulehti</i> .....	27
3.1.2. <i>Helsingin Sanomat</i> .....	28
3.1.3. <i>Iltta-Sanomat</i> .....	28
3.2.    STADIN KINGEJÄ JA KIRVESRINTOJA.....	29
<b>4. PELISELOSTUS .....</b>	<b>31</b>
4.1.    KOLME ERÄÄ KIEKKOVIHDETTÄ – DISKURSSIEN JÄLJILLÄ.....	31
4.1.1. <i>Ensimmäinen erä: 1983</i> .....	33
4.1.2. <i>Toinen erä: 1998</i> .....	40
4.1.3. <i>Kolmas erä: 2016</i> .....	48
4.2.    YLIVOIMAA JA ALIVOIMAA – DISKURSSIT LIIKKEESSÄ.....	57
4.3.    JATKOAIKARATKAISU – NARRATIIVIT NÄKYVIIN .....	62
4.4.    PÄÄTÖSVIHELLYKSEN JÄLKEEN – MUUTOSTA ILMASSA? .....	65
<b>5. TÄLTÄ NYT TUNTUU .....</b>	<b>68</b>
<b>LÄHTEET .....</b>	<b>71</b>

# 1. OTTELUASETELMA

Tässä työssä aion tutkia urheilujournalismin kehitystä vuosikymmenten varrella diskurssianalyysin ja narratiivisen analyysin keinoin käyttäen tutkimusmateriaalina kolmen printtilehden uutisointia jääkiekon SM-liigan ratkaisevista finaaliotteluista vuosilta 1983, 1998 ja 2016.

Alun perin tarkoitukseni oli tutkia kahden päivälehdessä kaikki uutisointi kaikista SM-finaaleista valituilta vuosilta, mutta materiaali tuntui kasvavan turhan suureksi (noin 150 artikkelia), joten päädyin valitsemaan tutkimuskohteekseni vain ratkaisevat finaalit ja lisäsin yhtälöön vielä kolmannen lehden saadakseni tutkimukseen enemmän alueellista variaatiota ja vertailua myös päivälehtien ja iltapäivälehtien välillä. Tällä rajauksella materiaali supistui yhdeksään juttupakettiin, joihin sisältyi yhteensä 34 pidempää (3 000 merkkiä tai enemmän) ja 35 lyhyempää artikkelia ja kuvineen yhteensä 6,25 broadsheet-sivua ja 27,5 tabloidisivua (sekä *Aamulehti* että *Helsingin Sanomat* olivat vuonna 2016 siirtyneet broadsheet-koosta noin puolet pienempään tabloidikokoon, jota *Ilta-Sanomat* on käyttänyt vuodesta 1949).

On myös hyvä muistaa, että tutkittavat lehtijutut käsittelevät kotimaisen jääkiekkokauden ehdotonta loppuhuipennusta, jolloin niihin on luonnollisesti panostettu normaalia runkosarjaottelua selvästi enemmän niin tilamäärän kuin kirjoittajienkin määrän – ja todennäköisesti myös laadun – suhteen. Työni ei siis sellaisenaan pysty kuvaamaan urheilujournalismin niin sanotun ”arkibulkin” eli jokapäiväisen lehtikirjoittelun kehitystä valittuna ajanjaksona, mutta uskon, että finaaliuutisointienkin vertailun kautta nähdään kehitystä tapahtuneen, ja oletettavasti vastaava ilmiö on silloin ollut käynnissä myös ns. arkikirjoittelussa.

Tutkittavat lehdet ovat *Helsingin Sanomat* (HS) valtakunnallisena mutta myös ensisijaisesti pääkaupunkiseutulaisena päivälehtenä, tamperelainen *Aamulehti* (AL) maakunnallisena päivälehtenä ja *Ilta-Sanomat* (IS) iltapäivälehtien edustajana. Lehdet valikoituivat myös sillä perusteella, että kyseisissä finaaleissa pelasi aina vain

helsinkiläisiä (HIFK, Jokerit) ja tamperelaisia (Tappara, Ilves) joukkueita, jolloin finaalien huomioarvo on lehdissä mahdollisimman suuri.

Keskeisin tutkimuskysymykseni on: Miten suomalainen urheilujournalismi on kehittynyt viimeisten vuosikymmenten aikana? Hypoteesini mukaan se on kehittynyt lähinnä pelitapahtumia kuvailevista ja suorituksia sekä urheilijoita ihannoivista selostuksista analyttisempään, ilmiökeskeisempään ja kriittisempään suuntaan. Hypoteesini pohjalta laadin myös graduni otsikon ”B-pisteen kaarelta pelin virtaukseen”, jolla viitataan otteluselostuksille tyypillisen pikkutarkan maalien tekotavan ja pelitapahtumien kuvailun mahdollisesti jääneen jutuissa vähitellen pienempään rooliin samalla kun pelin analysoiminen, menestyksen tai menestymättömyyden syyt ja taustat sekä seuroja, pelaajia ja ottelutapahtumia ympäröivät ilmiöt ja oheistoiminta olisivat nousseet keskeisempään rooliin.

## **1.1. Ikkunat puhtaaksi**

Urheilujournalismi jakaa mielipiteitä, herättää keskustelua ja kerää tyhjiä katseita sekä haukottuksia siinä missä itse urheilukin. Urheilusta raportointia on niin tutkijoiden kuin journalistikollegoidenkin keskuudessa pidetty varsin vähäpätöisenä ja kevyenä journalismin muotona, jonka funktio on lähinnä viihdyttää, fanittaa ja hehkuttaa eikä niinkään pureutua vakavampiin aiheisiin kuten urheiluun liittyvien ilmiöiden taustoihin, syihin ja seurauksiin (mm. Pänkäläinen 1998b; Boyle 2006; Rowe 2007; Hutchins & Rowe 2012; Cassidy 2017).

News Corp -konsernin pääomistaja ja hallituksen puheenjohtaja, australialaislähtöinen mediamagnaatti Rupert Murdoch kuvaili jo ennen vuosituhannen vaihdetta urheilua viihdeteollisuuden tärkeimmäksi osa-alueeksi, jonka varjoon jäävät niin elokuvateollisuus kuin kaikki muutkin populaarikulttuurin genret (lainaus teoksessa Hutchins & Rowe 2012, 6). Ja siinä missä itse urheilukin,

urheilujournalismi kerää maailmanlaajuisesti valtavia lukija-, katsoja-, kuuntelija- ja yleisömääriä, minkä vuoksi journalismin alalajina sen olisi myös ainakin pyrittävä toteuttamaan alan tehtävää, ihanteita ja tavoitteita. Esimerkiksi Suomessa nuo seikat on kirjattu alan itsesääntelyn ohjekirjaan, *Journalistin ohjeisiin* (JSN 2014).

Journalismin tärkeimpänä tehtävänä pidetään yleisesti toimimista ns. neljäntenä valtiomahtina, vallan vahtikoirana. Journalisti on ikään kuin ”kansan silmät ja korvat”, joka tavallisen kansalaisen puolesta vahtii, tarkkailee ja julkisesti ruotii kolmen valtiomahdin – lainsäädäntö-, toimeenpano- ja tuomiovallan – toimintaa (Kunelius 2003, 193–195). Ideologisen tavoitteen voisi havainnollistaa vaikka siten, että valtiomahtien ja kansan välissä on umpinaisen seinän sijaan pikemminkin ikkuna ja journalismin tehtävä on pitää kyseinen ikkuna puhtaana eli läpinäkyvänä. Journalisti on siis eräänlainen ikkunanpesijä.

Ja ikkunanpesijöitä tarvitaan urheilun maailmassakin, vaikka usein juttuaiheet eivät käsittelekään juuri noita kolmea valtiomahtia. Urheilussa valtiomahtien tilalle ja rinnalle voi nostaa urheilijoiden ja valmentajien itsensä lisäksi esimerkiksi seurat, managerit, agentit, tiedottajat, lajiliitot ja kattojärjestöt, joista kaksi jälkimmäistä ovat toki jo suoraan ja läheisesti kytköksissä myös valtiomahteihin. Eikä urheilujournalismin ole syytä, saati varaa tehdä liian suurta pesäeroa muihin journalismin alalajeihin, kuten poliittiseen journalismiin, kulttuurijournalismiin tai talousjournalismiin, sillä sen enempää urheilu kuin siitä raportoiva journalismikaan eivät ilmene irrallisina ympäröivästä todellisuudesta – pikemminkin päinvastoin.

Kuten Sami Kolamo (2018, 28–30) teoksessaan toteaa, urheilua ja siitä viestimistä on käytetty jo 1900-luvun alkupuolen suurtaapahtumista lähtien muun muassa poliittisten, taloudellisten ja ideologisten tarkoituksien valjastamiseen. Etenkin jalkapallon MM-kisat Italiassa vuonna 1934 ja Berliinin vuoden 1936 olympialaiset natsi-Saksassa nähdään yleisesti voimallisina poliittisina propagandan ilmentyminä, joiden sanomaa tuon ajan viestimet, eli lähinnä lehdistö ja radio, välittivät enemmän tai vähemmän suodattuneesti. Kuitenkin vasta toisen maailmansodan jälkeisen viestintäteknologisen kehityksen, urheilun ammattimaistumisen ja uusien

taloudellisten päämäärien myötä urheilun medianäkyvyydestä on tullut yhä kiihtyvällä tahdilla arvokkaampaa ja halutumpaa kauppatavaraa (Kolamo 2018, 30). Muun muassa tuon arvonnousun myötä urheilujournalismin olisi tärkeää pystyä vastaamaan haasteeseen ja kehittyä uskottavasti siihen suuntaan, että yllä mainittu vallan vahtikoirana tai ikkunanpesijänä toimiminen toteutuisi myös tällä laaja-alaisella ja monen ihmisen elämään sekä välittömästi että välillisesti vaikuttavalla osa-alueella.

Näistä samoista syistä urheilujournalismia tai mediaurheilua pitäisi Suomessakin nostaa yhä enemmän esille myös akateemisena tutkimuskohteena. Missä laajuudessa, kuinka syvällisesti ja millä menetelmin suomalaista urheilujournalismia on sitten viime vuosikymmeninä tutkittu, ja millaisia tuloksia ja johtopäätöksiä tutkijat ovat aiheesta saaneet irti?

## 1.2. Tutkittua taktikkaa

Urheilujournalismin tai mediaurheilun tutkimusperinne Suomessa on vielä verrattain nuorta ja vähäistä moniin muihin maihin nähden, mutta vuosituhannen taitteen tienoilta lähtien aihealue on herättänyt kasvavaa mielenkiintoa eri tieteenalojen tutkijoiden ja opiskelijoiden keskuudessa, ja 2000-luvun kuluessa on julkaistu jo useampikin urheilujournalismia, mediaurheilua tai niihin kiinteästi liittyviä aiheita käsittelevä väitöstason tutkimus, runsaasti opinnäytetöitä ja kiitettävä määrä tieteellisiä artikkeleita. Niiden lisäksi aihepiiristä on käyty kiinnostavia paneelikeskusteluja sekä tehty esimerkiksi joidenkin opinnäytetöiden yhteydessä urheilujournalismia alan sisäisten toimijoiden näkökulmasta valaisevia urheilutoimittajien haastatteluja. Eräänlaisina trendin käynnistäjinä voidaan pitää Seppo Pänkäläisen (1998a) *Suomalainen urheilujournalismi* -julkaisua, joka kokoaa tiiviiseen pakettiin siihenastisen suomalaisen urheilujournalismin ja sen tutkimuksen



bibliografian, sekä Kalle Virtapohjan (1998) väitöskirjaa *Sankareiden salaisuudet. Journalistinen draama suomalaista urheilusankaria synnyttämässä*, jossa pureudutaan suomalaisen urheilujournalismin historiaan tutkimalla sen roolia kansallisten urheilusankareiden rakentamisessa journalistisen draaman keinoin.

Kuluvan vuosituhanen urheilujournalismin väitöstason tutkimuksista on syytä nostaa esiin ainakin Sami Kolamon (2014, 2018) väitöskirja *FIFAn valtapeli: Etelä-Afrikan jalkapallon MM-kisat 2010 keskitettynä mediaspektaakkelinä* ja laaja teos *Mediaurheilu: Tunnetalouden dynamo*, Antti Laineen (2011) väitöskirja *Urheilujournalismin Suomi–Ruotsi-maaottelu. Vertaileva tutkimus suomalaisten ja ruotsalaisten iltapäivälehtien Ateenan 2004 ja Torinon 2006 olympiautoisoinnista*, Riikka Turtiaisen (2012) tohtorityö *Nopeammin, laajemmalle, monipuolisemmin: Digitalisoituminen mediaurheilun seuraamisen muutoksessa* sekä Annu Kaivosaaaren (2017) väitös ”*Lempeä Lydia*” – ”*Voimakas Björger*”: *Naishiihtäjien representoinnin muutokset Urheilulehden teksteissä vuosina 1905–2010*.

Maisteritason opinnäytetöissä on ilahduttavaa huomata, kuinka urheilujournalismin tutkimus on tällä vuosituhanella herättänyt opiskelijoiden kiinnostuksen yli oppiaine- ja tiedekuntarajojen. Perinteisten viestintätieteiden parissakin urheilujournalismin tutkimus on nostanut viime vuosikymmeninä profiiliaan ja tuottanut aihealueesta useita opinnäytetöitä, kuten esimerkiksi Kari Koljosen (2000), Jaakko Hakulin (2015), Lassi Kuisman (2019) ja Annika Saineen (2019) ansiokkaat pro gradu -tutkielmat. Viestintätieteiden lisäksi urheilujournalismin akateemista tarkastelua maisteritason opinnäytetöissä on 2000-luvulla nähty ainakin liikuntatieteiden, sukupuolen tutkimuksen ja kielitieteiden parissa.

Erilaisissa kokoelmakirjoissa, kausijulkaisuissa ja teemajulkaisuissa on tällä vuosituhanella julkaistu ahkerasti lyhyempiä, urheilujournalismia tarkastelevia artikkeleita, esseitä ja pienoistutkimuksia, jotka ovat omalta osaltaan stimuloineet ja ruokkineet alan tutkimusta esimerkiksi antamalla tiivistettyjä maistiaisia isommista tutkimusprojekteista, heittämällä uusia haasteita alan tutkijoille ja opiskelijoille tai ruotimalla urheilujournalismin ajankohtaisia ilmiöitä akateemisella mutta tiiviillä

tutkimusotteella. Hyviä esimerkkejä tällaisista artikkeleista ovat muun muassa Pänkäläisen (1998b), Laine & Välimäen (2009) ja Laine & Turtiaisen (2018) terävänäköiset kirjoitukset. Myös *Lähikuva*-lehden teemanumero Mediaurheilu ja minuuden markkinat (Herkman & Pantti 2003) sekä tutkimusraportti *Media urheilun tulkkina ja tekijänä* (Itkonen & al. 2008) antavat tiiviissä muodossa paljon asiatietoa ja taustaa urheilujournalismista Suomessa sekä työkaluja ja lähtökohtia aihepiiriin jatkotutkimuksiin.

Ammattikorkeakouluissa on myös jo monivuotiset perinteet journalismin opiskelussa, mikä alkaa vähitellen näkyä niiden tuottamana kiinnostavana tutkimusmateriaalina. Esimerkiksi Jarkko Harjumaan (2018) opinnäytetyö pohjautuu pääasiassa kokeneiden urheilutoimittajien haastatteluihin ja näkemyksiin omasta työstään ja urheilujournalismin kehityksestä, ja teksti sellaisenaan antaa hyödyllistä empiiristä näkökulmaa ja pohjatietoa myös akateemisemmalle tarkastelulle urheilujournalismin ammattikäytännöistä ja niiden kehittymisestä Suomessa viime vuosikymmeninä.

Lisäksi esimerkiksi Haaga-Helian yksityisen ammattikorkeakoulun journalismin koulutusohjelma on jo useampana vuonna tarjonnut täydennys- ja lisäkoulutuksena urheilujournalismin erikoistumiskoulutusta, jonka anti toki suurimmalta osaltaan on ammatillinen ja taidollinen, mutta joka omalta osaltaan voi ehkä vahvistaa urheilujournalistien identiteettiä alansa erityisosaajina ja sitä myöten tavallaan myös kiinnostavampina akateemisen tutkimuksen kohteina.

Yllä mainituista tutkimuksista ja raporteista oman työni kannalta hyödyllisiksi ja tärkeiksi osoittautuivat etenkin Koljosen (2000) tutkielma, Laineen (2011) väitöskirja ja Hakulin (2015) opinnäytetyö. Kaikissa kolmessa keskitytään oman työni tavoin tutkimaan nimenomaan sanomalehtitekstejä, ja tutkimusotteet ovat monelta osin yhteneviä omien metodieni kanssa.

Etenkin Koljosen (2000) lähestymistapa on työni kannalta arvokas, koska hänen tavoitteensa tutkia urheilujournalismin kehitystä tietyllä aikakaudella osuu hyvin yksiin oman tavoitteeni kanssa. Kun Koljosen tutkima ajanjakso ulottui vuodesta

1973 vuoteen 1998 ja oman työni aikaikkuna oli vuodesta 1983 vuoden 1998 kautta vuoteen 2016, voi tätä tutkielmaa mielestäni pitää eräänlaisena henkisenä seuraajana Koljosen työlle.

Laineen (2011) väitöskirjan yksi tärkeimmistä anneista tämän työn kannalta oli tutkimusotteeni tietynlainen validointi, eli sen hyväksyminen, ettei tutkimuksessa tarvitse orjallisesti asettua jonkun tietyn metodologian vangiksi vaan esimerkiksi laadullisia ja määrällisiä lähestymistapoja voi myös järkevästi yhdistää, kun aineisto siihen antaa mahdollisuuden.

### 1.3. Hampaaton vahtikoira?

Onko urheilujournalismi Suomessa sitten akateemisen tutkimuksen valossa ollut alan kyseenalaisen maineen veroista, ja jos onkin, niin onko vuosikymmenten saatossa siinä havaittavissa kehitystä – suuntaan tai toiseen? Ja miten suomalainen urheilujournalismi on toteuttanut ja toteuttaa tehtävänsä vallan vahtikoirana?

Seppo Pänkäläinen (1998b, 46) tiivistä reilu parikymmentä vuotta sitten siihenastisen urheilujournalismin tutkimuksen keskeisimmät johtopäätökset seuraavasti:

*”Sen loivat urheilusta kiinnostuneet miehet urheilun erikoislehdistössä, josta tavat ja painotukset levisivät ensin päivälehdistöön, sitten radioon ja televisioon. Urheilujournalismista tuli kaavamaisista ja se on muuttunut lähinnä vain urheiluelämän muutosten, ei toimittajien aktiivisen valinnan myötä. Muutoskeskustelua kollegoiden kesken on kyllä käyty, mutta yleensä kritiikki on kohdistunut työoloihin (rutiinit ja työajat) sekä urheilun kielteisiin ilmiöihin (muun muassa menestymättömyys).”*

*Seppo Pänkäläinen (1998b, 46)*

Pänkäläinen (1998b, 46–47) käsittelee artikkelissaan suomalaista urheilujournalismia varsin kriittiseen sävyyn ja määrittelee sille kolme merkittävää piirrettä – kritiikittömyyden, konkreettisuuden ja kaavamaisuuden. Kriittisyyden puute kumpuaa Pänkäläisen mukaan siitä, että varhaiset urheilutoimittajat olivat yleensä jo valmiiksi urheilun kanssa tiiviisti sidoksissa joko urheilijoina, entisinä urheilijoina tai järjestömiehinä. Tavaksi tuli kirjoittaa urheilusta suomalaisen itsetunnon kohottajana ja urheilijoista sankareina. Konkreettisuus puolestaan ilmeni peli- ja kisatapahtumien kuvailuna ja selostuksina, ja kaavamaisuuden suurimmaksi syyksi Pänkäläinen nostaa urheilutoimittajien alhaisen koulutustason. Kaikkien noiden kolmen piirteen Pänkäläinen näkee vuosien saatossa kehittyneen enemmän tai vähemmän parempaan suuntaan, mutta samassa yhteydessä hän myös toteaa niiden olevan yhä voimissaan ja merkittävässä roolissa nykyisissäkin urheilujournalismissa.

Antti Laine ja Riikka Turtiainen (2018) selvittävät puolestaan artikkelissaan *Urheilujournalismi vallan vahtikoirana*, kuinka hyvin tehtävänsä täyttivät kolmen suurimman päivälehdet (*Aamulehti*, *Helsingin Sanomat*, *Turun Sanomat*) ja iltapäivälehtien (*Iltalehti*, *Ilta-Sanomat*) urheilutoimitukset käsitellessään vuosina 2010–2012 tehtyä huippu-urheilun muutostyötä, jota opetus- ja kulttuuriministeriö rahoitti 2,6 miljoonalla eurolla.

Laine ja Turtiainen kiinnittävät heti artikkelinsa alkupuolella huomiota urheilujournalismin maineeseen ”journalismin tavaratalon leluosastona” (Boyle 2006, 1; Rowe 2007; Hutchins & Rowe 2012, 125; Cassidy 2017, 534–537) ja jatkavat, että urheilun ilosanoman levittämisestä lehdistössä alkunsa saaneen suomalaisen urheilujournalismin on todettu muotoutuneen ”epäanalyttiseksi, kritiikittömäksi, nationalistiseksi ja sokean innostuneeksi miesten kilpa- ja huippu-urheilun tapahtumaselostukseksi” (Pänkäläinen 1998a, 5–7; 1998b, 46; Virtapohja 1998, 115; ks. myös Turtiainen 2012, 18.).

Mainituista syistä ja esimerkiksi kontaktien menettämisen pelosta johtuen urheilujournalismia ei ole yleisesti pidetty varteenotettavana vallan vahtikoirana (ks.

esim. Boyle 2006, 102–127; 58–59; Boyle & al. 2009, 246–247; Rowe 2011, 129; 2017, 525–526). Tähän johtopäätökseen tulevat artikkelissaan myös Laine ja Turtiainen, jotka nimittävät urheilujournalismia ”kesyksi vahtikoiraksi” (Laine & Turtiainen 2018, 17).

Artikkelissa todetaan, että etenkin valtakunnalliset lehdet, *Helsingin Sanomat*, *Iltasanomat* ja *Iltalehti*, uutisoivat huippu-urheilun muutostyöstä hyvin suppeasti, kun samaan aikaan erilaiset otteluraportit ja henkilöjutut vievät valtaosan palstatilasta. Maakuntalehtiä edustavat *Turun Sanomat* ja *Aamulehti* uutisoivat aiheesta ahkerammin ja isommin, mutta juttujen sävy oli pääasiassa sama kuin valtakunnallisissakin lehdissä, eli suurin osa aineistosta edusti raportoivaa puhetapaa, ”joka referoi asianomaisten tiedonantoja ja haastateltavia ilman minkäänlaista omaa kantaa aiheeseen” (Laine & Turtiainen 2018, 17).

Koljonen (2000) tutki puolestaan vuosituhaten vaihteessa *Helsingin Sanomien* urheilujournalismin muutosta ja kehitystä vuodesta 1973 vuoteen 1998 ja päätyi johtopäätöksissään siihen, että muutosta on tapahtunut ja paljonkin, mutta kaikilla osa-alueilla ei Koljosenkaan mukaan olla menty niin sanotusti eteenpäin, eli ”hyvään” suuntaan. Samalla kun *Helsingin Sanomien* urheilujournalismi oli 1990-luvulle tultaessa lähestynyt journalismin yleisiä ihanteita ja päämääriä, oli suhtautuminen lajikirjoon muuttunut jopa entistä konservatiivisemmaksi. Dominoivien lajien asema oli vahvistunut entisestään, ja pienemmät lajit painuneet yhä selvemmin marginaaliin. (Koljonen 2000, 124).

Myös urheilujournalismin laadussa Koljonen näkee voimakkaan siirtymän 1970-luvun vain huippu-urheiluun keskittyneestä tosikkomaisesta erikoisjournalismista kohti 1990-luvun lopun tilannetta, jossa moniulotteisemmin myös urheilua ympäröiviin ilmiöihin ja henkilöihin pureutuva ja arkisemmin – jopa humoristisesti – kohteeseensa suhtautuva urheilujournalismi on ottanut aimo askeleen yleisjournalismin suuntaan. Samassa yhteydessä Koljonen kritisoi Anders Vestergårdin (1992, 40–41) väitettä, että suomalainen urheilujournalismi ei olisi viimeisten vuosikymmenten saatossa muuttunut juuri lainkaan. Koljosen omien

tulosten valossa hän uskaltautuu esittämään, että ainakin *Helsingin Sanomien* urheilujournalismi on hänen tutkimusaikavälillään muuttunut osin todella paljon, ja hän uskoo tuon muutoksen levinneen selvässä valta-asemassa Suomen sanomalehtikentällä olevasta *Helsingin Sanomista* myös pienempiin lehtiin. (Koljonen 2000, 125).

Suomalaisen urheilujournalismin kriittisyyttä tai oikeastaan sen puutetta sivuttiin myös Helsingin Sanomien säätiön MediaMaanantai-illassa 12.2.2018 (Koski 2018). Keskustelutilaisuuden yleisö kysyi keskustelijoiden näkemystä suomalaisen urheilujournalismin kriittisyydestä, ja paneeliin osallistunut entinen huippujalkapalloilija, Palloliiton varapuheenjohtaja Katri Mattsson vastasi sen olevan varsin kilttiä verrattuna esimerkiksi saksalaismediaan, josta Mattssonilla oli omakohtaisia kokemuksia aktiiviuraltaan. Mattssonin näkemykseen yhtyivät paneelin muut osallistujat, Suomen Taitoluisteluliiton markkinointi- ja viestintäpäällikkö Mila Kajas-Virtanen, Itä-Suomen yliopiston liikuntakasvatuksen yliopisto-opettaja Annu Kaivosari, *Ilta-Sanomien* urheilutoimituksen esimies Petri Lahti ja keskustelun johdattelijana toiminut tietokirjailija, toimittaja Kalle Virtapohja. Yksimielisestä vastauksesta voi päätellä, että kriittisemmälle urheilujournalismille olisi tilausta niin journalistien, urheilijoiden kuin yleisönkin keskuudessa.

Urheilujournalismin kykyä toteuttaa tehtävänsä ”neljäntenä valtiomahtina” ei tunnuta siis arvostavan yleisesti kovin korkealle aina edes alan ammattilaisten itsensä keskuudessa. Moni tutkija on kuitenkin ennustanut ja toivonut muutosten tuulten puhaltavan vähitellen myös tätä journalismin kevytmuotoa vakavampaan ja kriittisempään suuntaan tulos- ja tilastokeskeisen raportoinnin sijasta (ks. esim. Boyle 2006, 179–182; Boyle & al. 2009, 252–253; Kolamo 2014, 230–234; Cassidy 2017, 534–537, 549).

Esimerkiksi Kolamo (2014) kritisoi jalkapallon vuoden 2010 MM-kisojen mediaspektaakkelia käsittelevässä tutkimuksessaan valtamedioiden kriittisyyden puutetta ja keskittymistä pelkästään kansainvälisen jalkapalloliiton tarjoamaan

karnevaalitunnelmaan, kun Etelä-Afrikassa pidettyjen kisojen taustalla ja kulisseyssä kuohui monellakin tasolla. Toisaalta Kolamo myös nostaa esiin mielestään rohkaisevia esimerkkejä suomalaisen urheilujournalismin kehitymisestä toivottavampaan suuntaan kommentoidessaan useita artikkeleita, joissa ennakoitaan seuraavia, Brasiliassa vuonna 2014 järjestettäviä jalkapallon MM-kisoja:

*”On kuitenkin huojentavaa havaita, että valtamedian kriittisestä potentiaalista on ennen Brasilian MM-kisojen alkua näkynyt entistä enemmän positiivisia merkkejä. Brasilian MM-kisojen (2014) järjestelyjen epäkohdista on kirjoitettu yllättävänkin monipuolisesti. [– –] Voi toivoa, että esitetty kritiikki ei Brasilian MM-kisojen alkaessa vaimene, vaan pikemminkin kiihtyy entisestään.”*

*Sami Kolamo (2014, 43)*

Kolamo mainitsee esimerkkeinä kriittisemmästä urheilujournalismista *Kymen Sanomissa* julkaistun artikkelin, jossa mielenosoittajat vaativat Brasiliassa joukkoliikenteeseen ja stadionien rakentamiseen käytettyjä valtavia rahasummia ohjattavaksi terveydenhuoltoon ja kouluihin, *Helsingin Sanomien* jutun sademetsään rakennetusta jättistadionista, joka on jäämässä kisojen jälkeen ilman järkevää käyttöä, ja *Urheilu-Sanomien* kriittisen kirjoituksen Qatarin valinnasta vuoden 2022 MM-kisaisännäksi. Kaikissa mainituissa artikkeleissa kritiikin kohteena on myös kansainvälinen jalkapalloliitto FIFA, jonka vastuuta epäkohdista korostetaan voimakkaasti.

Laine (2011, 236–238 ja 251) tarkastelee puolestaan tutkimuksessaan urheilujournalismin kriittisyyttä sanomalehdissä ja käyttää työkalunaan jäsenyyttä, jossa urheilujournalismin kritiikki jaetaan viiteen eri tyyppiin. Laineen löydösten mukaan hänen tutkimusaineistoonsa sisältyi erittäin paljon urheilun suorituskritiikkiä, paljon urheilun sääntöihin kohdistuvaa kritiikkiä, vähän urheilutapahtumiin ja -ilmiöihin kohdistuvaa kritiikkiä, erittäin vähän urheiluorganisaatioihin kohdistuvaa kritiikkiä eikä lainkaan ulkoapäin urheilun yhteiskunnalliseen asemaan ja urheilussa vallitseviin uskomuksiin kohdistettua

kritiikkiä. Myös Laine kritisoi Kolamon (ks. yllä) tapaan sitä, että urheilujournalismi tarkastelee urheilua liian harvoin esimerkiksi ihmisoikeuksien, ympäristönsuojelun tai yhteiskuntamoraalin näkökulmasta, ja päätyy tuomitsemaan urheilujournalismin yhteiskunnallisena vallan vahtikoirana jokseenkin hampaattomaksi. Urheilun sisäinen kritiikki kuten suorituskritiikki on Laineen mukaan suomalaisissakin lehdissä lisääntynyt ja sen sävy koventunut, mikä tutkijan mukaan on seurausta urheilumedian tabloidisaatiosta, mediamuotojen monipuolistumisesta ja uutiskilpailun kovenemisestä.

#### **1.4. Mikroa, makroa, diskurssin diskurssia**

Urheilujournalismia on ehdittyä tutkia siis jo varsin monitieteellisesti, ja sen seurauksena myös tutkimusmenetelmät ja teoriakehykset ovat etenkin 2000-luvun kuluessa muokkautuneet yhä heterogeenisemmäksi kokoelmaksi eri tieteenalojen klassikoita ja oivaltavan tuoreita lähestymistapoja ja sovitelmia. Perinteinen jako kvantitatiiviseen ja kvalitatiiviseen tutkimusotteeseen ei aina toimi sellaisenaan urheilujournalismin tutkimuksessa, vaan yhä useampi tutkija on päätenyt yhdistelemään laadullisia ja määrällisiä menetelmiä ja ollut samalla mukana luomassa uudenlaisia tapoja lähestyä journalismin tutkimusta yleensäkin.

Hyvä esimerkki eri menetelmiä yhdistelevästä tutkimusotteesta on Laineen (2011, 24–25) väitöskirja, jossa tutkija kertoo lähestyvänsä tutkimuskohdettaan sosiaalisen konstruktioismin lähtökohdista ja hermeneuttiseen tietentraditioon nojautuen, mutta toisin kuin metodologiset fundamentalistit, Laine hyödyntää työssään sekä laadullisen että määrällisen tutkimuksen paradigmoja. Tällaiset mixed-methods tai combined research designs -tutkimusotteet voivat toimia varsin joustavasti ja hyvin erilaisissa teoriakehyksissä, ja ne ovat monesti suorastaan erinomaisia työkaluja esimerkiksi aineistolähtöiseen tutkimukseen.



Yhdenlainen tapa tutkia urheilujournalismin mahdollista kehitystä vakavammin otettavaksi ja yhteiskunnallisesti merkittävämmäksi journalismin lajiksi on havainnoida makrotasolla, mitä aiheita urheilumedia ottaa käsiteltäväksi ja miten se niitä käsittelee, kuten esimerkiksi Laine ja Turtiainen (2018) ovat artikkelissaan tehneet.

Toinen tapa on lähestyä aihetta mikrotason kautta ja perehtyä muun muassa juttujen ja tekstien rakenteeseen, kerronnallisuuteen, analyyttisyyteen ja kriittisyyteen laadullisen sisällönanalyysin menetelmiä, kuten diskurssianalyysia ja narratiivisia tarkastelutapoja käyttäen. Kun tähän yhtälöön lisätään ajallinen ulottuvuus ja tutkitaan mahdollisimman samanlaisesta juttuaiheesta useana eri ajanjaksona kirjoitettuja tekstejä, voidaan tarkastella sitä, onko urheilujournalismi matkalla johonkin merkittävämpään – onko alan tekstien kehityksessä läpi vuosikymmenten havaittavissa journalismin tutkijoiden haikailemaa ja uumoilemaa pesäeroa perinteiseen tulosraportointiin. Pääosin tähän lähestymistapaan nojaavat tutkielmissaan muun muassa Hakuli (2015), joka tarkastelee analyyttisen diskurssianalyysin keinoin iltapäivälehtien urheilujournalismia kansallisen identiteetin rakentajana, ja Koljonen (2000) tutkiessaan *Helsingin Sanomien* urheilujournalismin kehitystä 1970-luvulta 1990-luvun lopulle.

Yllä mainitut kaksi – tai oikeastaan kolme – mallia muodostavat vain pienen osan mahdollisista ja käytetyistä tavoista tutkia urheilujournalismia, sillä se on aihepiirinä yhtä kirjava ja monipuolinen kuin oma kohteensakin. Turtiainen (2013) nostaakin väitöskirjassaan kiinnostavasti esiin monialaosaja Umberto Econ (1985) määritelmän urheilunäytöksestä, eli toisten urheilun seuraamisesta, urheilun diskurssina. Mediaurheilu kuten urheilujournalismi on saman määritelmän mukaan urheilun diskurssin diskurssi, ja mediaurheilun tutkimus puolestaan siten urheilun diskurssin diskurssin diskurssi. Siinäpä hyvät pohjat lähteä ruotimaan urheilujournalismia akateemisesti esimerkiksi diskurssianalyysin keinoin, mihin pyrin ensisijaisesti myös omassa tutkimuksessani.

## 1.5. Tulosenuste

Oma esioletukseni on, että urheilujournalismin – tämän tutkimuksen valossa erityisesti jääkiekkjournalismin – fokus on siirtynyt pelitapahtumien yksityiskohtaisesta ja tilastomaisesta kuvailusta henkilökeskeisiin juttuihin, peliä syvällisemmin analysoiviin juttuihin ja kriittisemmin myös tapahtumien taustoihin paneutuviin juttuihin. Tälle esioletukselle olen jo saanut tukea omista kokemuksistani yli 20 vuoden toimittajaurallani, keskusteluista alan kollegoiden kanssa ja muutaman kokeneen urheilutoimittajan haastattelusta Jarkko Harjumaan (2018) opinnäytetyössä Oulun AMK:n viestinnän tutkinto-ohjelmaan.

En kuitenkaan usko, että perinteiset peliselostukset olisivat kokonaan kadonneet urheilujournalismin keskuudesta. Tämän tutkimuksen aineistoon ei kuulu pienempiä maakuntalehtiä tai paikallislehtiä, mutta omasta kokemuksestani tiedän niissä yhä esiintyvän niin sanotusti vanhahtavaa peliselostusmaista raportointitapaa selvästi useammin kuin isompien lehtien isojen toimitusten tuottamilla sivuilla. Tähän ovat toki omalta osaltaan vaikuttamassa muun muassa pienempien lehtien usein tiukemmat painoaikataulut.

Omalta kokemuspohjaltani uskallan myös arvioida, että urheilutoimittajien ikä määrittelee pitkälti kirjoitustyyliä. Yhä alalla vaikuttavista vanhemmista ikäpolvista monet ovat aloittaneet uransa urheilutoimittajana aikana, jolloin muodolliset koulutus- ja pätevyysvaatimukset eivät olleet kovin tiukkoja, ja työpaikka isommankin mediatalon urheilutoimituksessa saattoi aueta pelkästään innostuneisuuden, omistautuneisuuden tai urheilutietämyksen perusteella. Koljonen (2000, 53–54) nimeää omassa urheilutoimittajien luokittelussaan tämän ryhmän urheilun asiamiehiksi ja toteaa, että akateemisen koulutuksen puutteen lisäksi asiamiehillä on usein vahvat omakohtaiset siteet urheilun järjestömaailmaan. Asiamiesten tuottamat tekstit ovat usein myönteisiä urheilua kohtaan ja lähinnä tapahtumia kuvailevia ja ihannoivia – esimerkiksi siis peliselostuksia.

Koljosen luokittelussa murrospolven toimittajat ovat nuorempaa ja koulutetumpaa sukupolvea, joka on yhä varsin kiinteästi sidoksissa urheilumaailmaan mutta pyrkii jo tietoisesti tekemään pesäeroa asiamiesten kirjoitustyyliin. Uuden polven toimittajiksi Koljonen määrittelee kirjoittajat, joiden suorat kytkökset urheilujärjestöihin ja -toimijoihin ovat melko vähäiset ja joilla on ainakin jossain määrin suoritettuna korkeakouluopintoja. Neljänneksi ryhmäksi Koljonen määrittelee etenijät, joilla usein on jo korkeakoulututkinto ja joille urheilutoimittajuus on vain etappi matkalla muihin haasteisiin.

Paasonen (2019, 27) hyväksyy omassa tutkimuksessaan Koljosen tyypittelyn mutta lisää niihin vielä oman kokemustaustansa perusteella vaikuttajapersoonat, jotka hän rinnastaa koulutustaustaltaan ja ikäpolveltaan etenijöihin mutta joiden tavoitteena hän ei pidä etenemistä muihin tehtäviin vaan ennemminkin arvostuksen ja näkyvyyden saamista urheilua seuraavan yleisön, kollegoidensa ja yleisesti urheilujournalismin parissa. Omalla tavallaan vaikuttajapersoonana on Paasonen mukaan sekoitus kaikkia edellä mainittuja tyyppisiä mutta samalla aivan uudenlainen urheilujournalisti, joka korostaa asiantuntemustaan, panee oman persoonansa peliin ja pyrkii jatkuvasti uusiin aluevaltauksiin journalismin eri osa-alueilla. Suurin osa näistä itsestään brändiä rakentavista vaikuttajapersoonista on oman näkemyksenikin mukaan nuorimman sukupolven urheilutoimittajia, joskin vastaavanlaisia tapauksia on löydettävissä jo vuosikymmentenkin takaa.

Koska suurten lehtien resurssit ovat omassa kastissaan verrattuna pieniin maakunta- ja paikallislehtiin, on myös vaihtuvuus niiden toimituksissa yleensä suurempaa, minkä seurauksena uuden polven toimittajat, etenijät ja vaikuttajapersoonat päätyvät useimmiten isojen päivä- ja iltapäivälehtien palkkalistoille. Uskon, että tämän ilmiön seurauksena myös urheilujournalismin kehitys on rivakampaa suurissa lehdissä ja oletan, että tähän tutkimukseen valituissa kolmessa suuressa lehdessä tuo kehitys havainnollistuu varsin selvästi, etenkin kun tutkimuksen aikaikkuna on kuitenkin varsin merkittävät 33 vuotta.

## 2. NÄILLÄ MENNÄÄN

Pitkän pohdinnan jälkeen päädyin lähestymään tutkimuskohteitani aineistolähtöisesti ja induktiivisesti siten, että käytettävät tutkimusmenetelmät kumpuavat tutkimusmateriaalista ja voivat myös elää sen mukaan, miten materiaali minulle aukeaa perehtyessäni siihen syvällisemmin. Lähtökohtaisesti oletin päätyväni joka tapauksessa ensisijaisesti laadulliseen tutkimusotteeseen, mikä nähdäkseni on keskimäärin hyvin toimiva tapa tutkia mediatekstejä. Laineen (2011, 24–25) tavoin pidin kuitenkin koko ajan mieleni avoinna myös määrällisen tutkimusotteen mukaan ottamisen suhteen, mikäli aineisto siihen mielestäni antaisi aiheutta, ja pienimuotoisesti siihen myös lopulta päädyin mutta lähinnä vain päässä laskutasolla.

Aineistoon perehtymisen myötä minulle kävi varsin nopeasti selväksi, että sosiaalinen konstruktionismi tarjoaa sopivan joustavan ja tarkoituksenmukaisen viitekehyksen tutkia journalismin tyyppisen monisyisen ilmiön kehitystä vuosikymmenten aikana, ja tutkimusmenetelmäksi valikoitui aineiston perusteella luontevasti diskurssianalyysi, jota pyrin mahdollisesti täydentämään narratiivisen tarkastelun avulla.

Seuraavissa alaluvuissa käyn läpi laadullisen tutkimuksen perinteitä, sosiaalista konstruktionismia teoreettisena viitekehyksenä ja aineiston perusteella induktiivisesti valikoituneita tutkimusmenetelmiä, eli diskurssianalyysia ja sen aisaparina narratiivista analyysia, sekä niiden teoreettista taustaa.

## 2.1. Laadullinen tutkimus

Humanistisissa ja yhteiskuntatieteissä tutkimusotteet tavataan yleensä karkeasti jaotella kvantitatiivisiin eli määrällisiin ja kvalitatiivisiin eli laadullisiin lähestymistapoihin. Määrällisessä tutkimuksessa, joka aiemmin ihmistieteissä kulki myös tilastollisen tutkimuksen nimellä, keskitytään keräämään kattava ja edustava otos empiiristä havaintomateriaalia esimerkiksi kyselyillä tai haastatteluilla, ja materiaalin tilastotieteellisen analyysin myötä pyritään vastaamaan kysymyksiin muun muassa asioiden syy- ja seuraussuhteista, erilaisista luokitteluista ja ilmiöiden numeerisesta selittämisestä. (ks. verkosta esim. Kvantitatiivinen tutkimus, Koppa, Tutkimusmenetelmien verkkokäsikirja).

Laadullisen tutkimuksen määritelmässä korostetaan usein, että se on monitieteinen tutkimusmenetelmä eikä se ole vain yhdenlainen tapa tutkia (ks. esim. Denzin & Lincoln 1998, 5–7; Eskola & Suoranta 2000; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 151–157). Yhteinen piirre laadullisen tutkimuksen eri osa-alueille on kuitenkin yleensä se, että tutkimuskohteena on ihminen ja ihmisen luomien merkitysten valtava kirjo. Keskiössä ovat sisältö ja sen tulkinnat, tutkijan valinnat ja subjektiivisuus ovat selvästi esillä, tutkimus etenee usein induktiivisesti eli aineistolähtöisesti ja kirjoitustyyli on usein kerronnallinen, luovakin (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 6–7).

Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka (2009, 5) kyseenalaistavat kuitenkin termin ”laadullinen” tutkimus, koska heidän mielestään se antaa helposti virheellisen kuvan kvalitatiivisesta tutkimuksesta parempana ja pehmeämpänä lähestymistapana verrattuna kovaan ja pinnalliseen kvantitatiiviseen tutkimukseen. Samalla he Laineen (2011, 24–25) tavoin ampuvat alas laadullisen ja määrällisen tutkimuksen toisensa pois sulkevinä mustavalkoisina äärilaitoina ja esittävät, että laadullisessa tutkimuksessa käytetään enemmän tai vähemmän myös määrällisiä elementtejä ja määrällisessä tutkimuksessa puolestaan on aina mukana laadullisen tutkimuksen piirteitä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 6–7).

Nykyään yhä useampi tutkija uskaltaakin heittää romukoppaan laadullisen ja määrällisen tutkimuksen perinteisen vastakkainasettelun ja käyttää niitä työssään sujuvasti rinnakkain. Kun laadullinen tutkimusote pyrkii mittaamisen sijaan ennemminkin selittämään ja kuvailemaan tutkimuskohdettaan, on vain hyödyllistä, että tarvittaessa käytettävissä on myös mittaamiseen ja todentamiseen sopivia työkaluja, joita määrällisessä tutkimuksessa riittää. Ja sama toisinpäin, eli määrällisen tutkimuksen kylmät tilastotiedot saadaan heräämään eloon ja lähemmäs ihmistä, kun niitä voidaan täydentää ja täsmentää laadullisen tutkimuksen tarjoamalla tulkinnoilla ja selityksillä.

Omassa työssäni nojauduin lähtökohtaisesti laadulliseen tutkimusotteeseen, jonka paradigmoista uskoin löytäväni parhaat välineet sanomalehtityyppisten tekstien ja niiden kehityksen analysoimiseen nimenomaan kielellisestä ja merkityksellisestä näkökulmasta. Aineistolähtöinen tutkimustapani jätti minulle myös mahdollisuuden täsmentää tai jopa kokonaan muuttaa tutkimusotettani, mikäli olisin kokenut siihen tarvetta, mutta tutustuttuani aineistoon lähemmin ennakkokaavailuni laadullisen tutkimusotteen soveltumisesta tähän työhön vain vahvistuivat entisestään. Samassa yhteydessä sain myös tukea oletuksilleni diskurssianalyysin ja narratiivisen analyysin sopivuudesta tämän opinnäytetyön tutkimusmetodeiksi, ja koska sekä diskurssianalyysin että narratiivisen analyysin varsin yleisesti katsotaan kuuluvan sosiaalisen konstruktionismin teoreettis-metodologiseen viitekehykseen (ks. esim. Jokinen 2016, 201; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 111 ja 118), katsoin aiheelliseksi luoda seuraavassa luvussa lyhyen katsauksen sosiaalisen konstruktionismin perinteeseen.

## 2.2. Sosiaalinen konstruktionismi

Sosiaalinen konstruktionismi on tieteenfilosofinen suuntaus, jonka keskeisimpiä teesejä on tiedon ja todellisuuden rakentuminen yhteisöllisessä vuorovaikutuksessa, jossa kielellä on keskeinen merkitys. 1960- ja 1970-luvuilla käyty kriittinen keskustelu tieteen ja tutkimuksen menetelmistä ja kohteista johti niin sanottuun kielelliseen käänteeseen, jossa vastapainoksi kokeelliselle tutkimukselle keskityttiin tutkimaan kieltä ja sen roolia sosiaalisen todellisuuden rakentamisessa. Samassa yhteydessä alkoi muotoutua sosiaalisen konstruktionismin koulukunta, jonka yhtenä perusteoksena pidetään Peter Bergerin ja Thomas Luckmannin kirjaa *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen* (1966).

Koulukuntana sosiaalinen konstruktionismi ei kuitenkaan ole kovin selvärajainen, ja suuntauksen joustavan luonteen vuoksi se onkin noussut suosituksi viitekehykseksi monilla tieteenaloilla – erityisesti niin sanotuissa ihmistieteissä, kuten humanistiset, yhteiskuntatieteelliset ja kasvatustieteelliset alat. Monitieteisyydestään huolimatta – tai ehkä juuri sen vuoksi – sosiaaliseen konstruktionismiin tukeutuvalla tutkimuksellakin on lainalaisuutensa ja yhdistäviä tekijöitä. Tärkein niistä on kieli, joka kyseisessä suuntauksessa on varsin yleisesti hyväksytty keskeisimmäksi tutkimuskohteeksi. (ks. esim. Burr 2015, 10–11; Löytönen 2015, 3.3; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 45–46).

Burrin (2015, 2–5) mukaan sosiaaliselle konstruktionismille ei ole olemassa yhtä yleispätevää määritelmää tai kuvausta. Hän rinnastaa sosiaalisten konstruktionistien viiteryhmän perheyhtäläisyyteen, eli siihen kuinka saman perheen jäsenet eroavat aina vähintään jonkin verran ominaisuuksiltaan, vaikka jakavat usein esimerkiksi yhteiset perhearvot. Burr kuitenkin listaa joukon keskeisiä piirteitä, joiden esiintyessä tutkimuksessa sitä voidaan pitää ainakin löyhästi sosiaalisen konstruktionismin piiriin kuuluvana. Tällaisia piirteitä ovat Burrin mukaan kriittinen ajattelu maailman ja merkitysten itsestänselvyyksiä kohtaan, tietojemme ja käsitystemme historiallis-kulttuurisuuden tiedostaminen sekä ymmärrys kaiken

tiedon rakentumisesta sosiaalisissa prosesseissa ja siitä suoraan seuraava havainto tiedon ja sosiaalisten prosessien kiinteästä yhteenkuuluvuudesta.

Sosiaalinen konstruktionismi kuuluu ensisijaisesti laadullisen tutkimuksen viitekehyksiin, mutta tieteen raja-aitojen käydessä ajan myötä yhä häilyvämmiksi moni tutkija on uskaltanut yhdistelemään myös määrällistä analyysia muun muassa kielen, merkitysten ja sosiaalisen todellisuuden rakentumisen vivahteita selvitellessään (ks. esim. Burr 2015; Laine 2011; Olsen 2004; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009). Joustavan ja monitieteisen luonteensa ansiosta sosiaalisen konstruktionismin viitekehyksen puitteissa voidaan käyttää useita erilaisia tutkimusmenetelmiä, joista oman tutkielmani kannalta toimivimmiksi osoittautuivat diskurssianalyysi ja narratiivinen analyysi.

### **2.3. Taktiset kuviot**

Vaikka lähdin tutkielmassani liikkeelle siitä, että annan tutkimusaineiston määritellä viitekehykseni ja menetelmäni, oli minulla jo ennen aineistoon perehtymistä vahva ennako-oletus siitä, mihin suuntaan se minua todennäköisesti johdattaa. Olin ehtinyt jo aiemmin opintojeni aikana perehtyä diskurssianalyyttiseen lähestymistapaan parissakin eri yhteydessä ja myös hyödyntänyt sen yhdenlaista tulkintaa tutkimusmenetelmänä kandidaatin tutkielmassani, joten sen nouseminen vahvasti ajatuksiini tekstejä lukiessani ei tullut minulle suurena yllätyksenä.

Sen sijaan narratiivinen analyysi kaikessa ambivalenttudessaan oli minulle kirjoittamattomampi kortti, ja sen haltuun ottaminen oli vähintäänkin epävarma projekti, josta en vielä tutkimuksen valmistuttuakaan uskalla sanoa, menikö se ihan kaikkien tieteen sääntöjen mukaan. Ymmärsin (tai halusin ymmärtää) sen kuitenkin hyvin vapaamuotoiseksi tutkimusmenetelmäksi, jota päätin käyttää omiin



tarkoituspäriini sopivalla tavalla ja lähinnä päämenetelmääni eli diskurssianalyysia tukevana täydentävänä metodina.

Seuraavaksi käyn läpi molempien menetelmien yleisimpiä määritelmiä ja teoriataustoja sekä kuvailen niiden käyttötapaa tässä tutkimuksessa.

### 2.3.1. Diskurssianalyysilla lähelle

Sosiaalisen konstruktionismin tulkinta kielestä sosiaalisen todellisuuden rakentajana on yksi selvä lähtökohta myös diskurssianalyysien monivivahteisessa maailmassa. Diskurssianalyysia ei kuitenkaan sinällään voida pitää yhtenä selväpiirteisenä tutkimusmenetelmänä, sillä nimekkeen alla on jo pitkään tehty tutkimusta hyvinkin erilaisilla traditioilla ja painopisteillä, ja monitieteisenä suuntauksena sille on muodostunut useita eri koulukuntia ja selitysmalleja (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 111). Suomalaiseen yhteiskuntatieteeseen varsin yleisesti omaksuttu kielenkäytöstä kiinnostunut diskurssianalyysin suuntaus on saanut paljon vaikutteita brittiläisestä traditiosta, ja sen perusajatuksena on kielenkäytön tarkasteleminen tekemisenä, joka muotoutuu sosiaalisissa prosesseissa ja rakentaa sosiaalista todellisuutta (Suoninen 2016, 186).

Vaikka Fairclough'n (2002) kriittisen diskurssianalyysin malli on periaatteessa suunniteltu nostamaan esiin sosiaalisia ongelmia ja vallan ilmenemistä diskursseissa (Kaivosari 2017, 110), tuntui hänen kolmiulotteinen mallinsa sopivan omaan työhöni soveltuvien osin hyvin siitä huolimatta, että fokus tässä tutkielmassa ei ole niinkään vallan käytössä eikä sinänsä ongelmissa vaan tietynlaisen journalistisen tekstityypin mahdollisessa kehityksessä määrättyllä aikavälillä.

Fairclough nimeää viestintätilanteen analyysinsa kolme eri ulottuvuutta teksteiksi, diskurssikäytännöiksi ja sosiokulttuurisiksi käytännöiksi (Fairclough 2002, 78–79). Tekstien analyysiin kuuluu hänen mukaansa perinteisen lingvistisen tarkastelun

lisäksi esimerkiksi se, kuinka teksti järjestyy virketasoa laajemmin vaikka sanomalehtiartikkelin kokonaisrakenteessa (Fairclough 2002, 79), mikä omassa työssäni tuntuu varsin toimivalta lähtökohdalta. Sekä merkitysten että muodon kuvailuun keskittyvä analyysi tutkimusaineistoni artikkeleista tukee tavoitettani määrittellä materiaalistani esiin nousevia diskursseja, joita sitten voin Fairclough'n (2002, 84) diskurssikäytäntöjen ulottuvuuden mukaan työssäni tulkita ja vertailla keskenään muun muassa niiden esiintymisessä tutkimusajanjakson aikana tapahtuneiden muutosten kannalta. Fairclough nostaa lingvistisen tekstianalyysin rinnalle myös intertekstuaalisen tekstianalyysin, jota hän pitää hyvänä työkaluna diskurssikäytäntöjen etsimiseen teksteistä. Fairclough'n mukaan intertekstuaalisella analyysillä voidaan selvittää, millaisia genrejä ja diskursseja tekstin taustalla on, ja hän korostaa, että yhdistämällä tekstin lingvistisen analyysin intertekstuaaliseen analyysiin saadaan teksti ja kieli sidottua yhteiskuntaan ja kulttuuriin (Fairclough 2002, 84–85). Oman työni kannalta koin, että intertekstuaalisella analyysillä pystyn nimenomaan vertailemaan eri aikakausien välisiä tekstejä ja havaitsemaan niiden diskursseissa mahdollisesti tapahtuneita muutoksia – tai muuttumattomuutta – oman aikansa kulttuuriseen kontekstiin suhteutettuna.

Fairclough'n kolmas ulottuvuus, eli sosiokulttuurinen käytäntö, jää työssäni vähemmälle huomiolle, koska tutkimusnäkökulmani ja -aineistoni eivät juurikaan sivua taloudellisen, poliittisen tai kulttuurisen vallankäytön ulottuvuuksia. Tyydynkin toteamaan Fairclough'n sanoin:

*"Otteeni ei ole sosiologin tai kulttuurintutkijan, vaan poikkitieteellisistä analyysitavoista kiinnostuneen diskurssianalyytikon, joten käsittelen sosiokulttuurista käytäntöä valikoivasti."*

*Norman Fairclough (2002, 85–86)*

Vastatakseni vielä tämän osion otsikkoon täsmennän, että pyrkimykseni tässä työssä on käyttää sopivaksi katsomallani tavalla sovellettua diskurssianalyysia, jolla pääsisin mahdollisimman lähelle tutkimusaineistoni tekstien merkitystä ja ydintä, ja

sitä kautta pystyisin erittelemään teksteistä kumpuavia diskurssityyppejä. Kun olen saanut luokiteltua teksteissä esiintyvät vallitsevat diskurssityypit ja analysoitua niiden välisiä suhteita ja muutoksia, tarkoitukseni on lukea tekstit vielä uudelleen löytämieni diskurssien läpi katsottuna ja sen pohjalta identifioida tutkimukseni kannalta sopivimmat tekstit, joihin aion syventyä analyysini seuraavassa vaiheessa eli narratiivien tarkastelussa.

### 2.3.2. Narratiivi muutoksen kuvaajana

Diskurssianalyysin tavoin tukevasti sosiaalisen konstruktionismin viitekehykseen nojaava narratiivinen analyysi muistuttaa diskurssianalyysia myös siten, että se on taustaltaan vahvasti monitieteinen ja tutkimusotteeltaan väljä kattaen useita erilaisia tutkimusmenetelmiä ja aineiston lukutapoja (ks. esim. Hänninen, 2000; Löytönen, 2007). Itse asiassa narratiivinen ja diskursiivinen tarkastelutapa käyttävät paljon samanlaisia elementtejä, ja joissain tutkimuksissa ne voidaan yhdistää narratiivis-diskursiiviseksi analyysiksi (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 119), mutta tässä työssä käytän narratiivista lähestymistä lähinnä vain diskurssianalyysiosuutta täydentävänä ja tukevana elementtinä.

Saarenheimo (2001) erottaa toisistaan narratiivin metaforisen ja metodologisen käytön tutkimuksessa, ja niistä yksityiskohtaisempaan puheen ja kielenkäytön elementtien analyysiin viittaava metodologinen käyttö on relevantti tämän tutkimuksen kannalta. Kertomuksellinen näkökulma auttaa hahmottamaan yksittäisistä merkityksistä ja tulkinnoista jäsenyneitä kokonaisuuksia niin yksilöllisellä kuin yhteisölliselläkin tasolla (Ylijoki, 1998). Kun Löytönen (2007) kirjoituksessaan vielä erityisesti suosittelee narratiivista lähestymistapaa, jos tutkimusaineistossa ilmenee kertomuksia, tutkimuskohteena on tavalla tai toisella muutos tai materiaalista etsitään kulttuurisia mallitarinoita kuten sankari- tai

kehitystarinoita, tuntui kyseinen metodi sopivan tähän työhön mainiosti diskurssianalyysin aisapariksi.

Vaikka narratiivista analyysia voidaan toteuttaa monella eri tavalla tutkittavasta tekstistä riippuen, ovat kertomukset usein tunnistettavissa sen perusteella, että niissä on mukana tilanne, henkilöt ja juoni. Narratiivisen tutkimuksen keskiössä usein oleva juoni sitoo kertomuksen kasaan luomalla tapahtumista ajallisen ketjun, jolla on syynsä ja seurauksensa. Narratiivin juonelliset vaiheet ovat tyypillisesti alkutilanne, toiminnan tai tapahtuman tuoma muutos ja ratkaisu (Löytönen 2007). Nämä elementit tuntuivat sopivan paremmin kuin hyvin tutkimusaineistostani löytyneiden diskurssien perusteella lähempään tarkasteluun nostettujen tekstien analysoimiseen, etenkin kun perusmuodossaan narratiivinen rakenne kuulostaa liki puhtaalta peliselostukselta, jolloin ennakko-oletusteni mukaisesti uusimmissa tutkimuskohteissani tuon tyyppistä lineaarista juonellisuutta ei pitäisi enää esiintyä yhtä paljon kuin vanhemmissa teksteissä.

Näistä lähtökohdista lähdin siis tarkastelemaan narratiivisen analyysin keinoin niitä artikkeleita, jotka diskursiivisen analyysin jälkeen valikoituvat tutkimusmateriaalista lähempään vertailuun, ja pyrin selvittämään, näkyykö urheilujournalismin mahdollinen kehitys ja muutos myös narratiiveissa.

### 3. PELAAJAMATERIAALI

Urheilujournalismin ilmentymiä vilisee nykypäivänä lukemattomissa eri muodoissa ympäri pullataikinan tavoin paisuvaa mediakenttää, joten olisi hullun hommaa tavoitella opinnäytetyön mittakaavassa kuuta taivaalta ja yrittää perata tuota valtavaa aihealuetta ainakaan intermediaalisesti, kun perinteisen painetun sanomalehdistön lisäksi eteen vyörytettäisiin yleisaikakauslehdet, erikoisaikakauslehdet, radio, televisio, verkkomedia, verkon videopalvelut, sosiaalinen media, verkon keskustelufoorumit jne.

Tästä syystä keskityn omassa tutkielmassani analysoimaan urheilujournalismin kehitystä kapeanoloisesti vain painettujen sanomalehtien näkökulmasta, mutta uskon että niiden urheilujournalismissa on aikojen saatossa tapahtunut sellaista kehitystä, joka omalta osaltaan on ollut mukana luomassa muutosta muidenkin viestintävälineiden tapaan käsitellä urheilua journalistisesta näkökulmasta. Tie tuskin on kuitenkaan ollut yksisuuntainen, eli yllä mainitut median eri muodot – niin vanhat kuin uudemmatkin – ovat todennäköisesti myös vaikuttaneet lehtikirjoittelun käytänteisiin ja käsittelytapoihin etenkin viimeisinä vuosikymmeninä. Tuohon sinänsä mielenkiintoiseen oletukseen en kuitenkaan tässä tutkielmassa perehdy sen enempää, mutta uskoisin siitä aihealueesta olevan löydettävissä hyvinkin paljon tutkimisen arvoista aineistoa.

Seuraavissa alaluvuissa esittelen tutkimusaineistoksi valitsemani lehdet, käyn lyhyesti läpi niiden historiaa ja taustoja sekä perustelen, miksi valitsin juuri kyseiset sanomalehdet tutkimuskohteiksi. Lisäksi käyn pikaisesti läpi valittujen finaalien tulokset ja esittelen pintapuolisesti niissä pelanneet joukkueet.

### 3.1. Pelikirjat

Kuten tutkielmani alussa mainitsin, olin alun perin liikkeellä sillä oletuksella, että syventyisin tässä työssä tutkimaan kahden eri päivälehdessä kaikki uutisoinnit kolmelta eri finaali- ja aluelehdeltä, mutta tajuttuani aineiston kasvavan hallitsemattoman suureksi päädyin keskittymään ratkaisufinaaleihin, jolloin pystyin lisäämään aineistoon myös iltapäivälehtien edustajan. Samalla sain lisätyksi tutkimusaineiston alueelliseen ulottuvuuteen oletusarvoisesti hieman puolueettomamman osapuolen, joskin iltapäivälehtien pääkaupunkikeskeisyyden oletin myös paistavan läpi analyysivaiheessa ainakin jossain määrin.

Leikittelin myös ajatuksella, että valitsisin kolmanneksi lehdeksi jonkun pienemmän maakuntalehden tai paikallislehden, mutta ongelmaksi nousi sekä vaikea verrattavuus isojen lehtitalojen isojen toimitusten tuotoksiin että kyseisen aineiston heikko saatavuus. Itse asiassa heikko saatavuus vaikutti tutkimusmateriaalin valintaan vielä työni ollessa jo pitkällä, kun jouduin yhden numeron pitkän ja tuloksettoman metsästyksen jälkeen luopumaan alun perin mukana olleesta *Ilta-lehdestä* tutkimuskohteena ja korvaamaan sen *Ilta-Sanomilla*.

*Ilta-Sanomien* edustaa siis tutkimuksessani iltapäivälehtiä ja lähtökohtaisesti puolueettomampaa näkökulmaa verrattuna Tampereen maakuntalehti *Aamulehteen* ja *Helsingin Sanomiin*, joka valtakunnallisuudestaan huolimatta profiloituu voimakkaasti pääkaupunkiseudun lehdeksi. Kyseiset lehdet valikoituivat tutkimusaineistokseni sekä levikkinsä että alueellisuutensa vuoksi. Suuren levikin lehdissä on myös yleensä parhaat toimitukselliset resurssit, minkä vuoksi esimerkiksi juuri jääkiekkofinaalien käsittely on niissä erityisen kattavaa. Alueellisuus taas nousee tärkeään rooliin finaali- ja aluelehtien lehdessä saaman tilan ja huomion sekä käsittelytavan näkökulmasta, koska tarkastelussa olevien loppuottelujen joukkueet olivat joko helsinkiläisiä tai tamperelaisia.

Kaikkien tutkimukseen mukaan otettujen lehtien urheilutoimitusten maine on oman kokemukseni pohjalta vahva sekä lukijoiden että alan ammattilaisten keskuudessa,

mikä osaltaan lisää niiden uskottavuutta tutkimuskohteina. Jokainen lehti on tällä vuosituhanella myös useaan otteeseen pyrkinyt rohkeasti ja näkyvästi uudistamaan urheilu-uutisointiaan niin perinteisessä printtiversiossaan kuin digitaalisella puolellakin, minkä uskon nousevan esiin myös tämän tutkimuksen myötä vertailtaessa etenkin vuoden 1983 tekstejä vuoden 2016 sisältöihin.

Tärkeää on myös mainita lehtien formaattien erot ja niiden muutokset. *Aamulehti* ja *Helsingin Sanomat* ilmestyivät vuosina 1983 ja 1998 vielä broadsheet-formaatissa, mutta molemmat olivat vuonna 2016 siirtyneet tabloidikokoon, jota *Ilta-Sanomat* on puolestaan käyttänyt vuodesta 1949 lähtien. Karkeasti määriteltynä yksi broadsheet-sivu vastaa noin kahta tabloidisivua, mutta erilaisten palstajakojen, kuvien käytön ja teksti- ja otsikkotyypin vuoksi suhde ei suinkaan ole tarkka.

### 3.1.1. Aamulehti

Vuonna 1881 Tampereella perustettu *Aamulehti* oli vuonna 2020 lukijamäärältään Suomen toiseksi suurin seitsemänä päivänä viikossa ilmestyvä sanomalehti. Ensisijaisesti *Aamulehti* toimii Pirkanmaan alueen maakuntalehtenä, mutta sitä luetaan myös valtakunnallisesti etenkin digilehtien suosion kasvun myötä. Vuonna 1998 *Aamulehti*-yhtymä ja tv-yhtiö MTV fuusioituivat Alma Media -konserniksi, ja vuonna 2020 *Aamulehti* siirtyi Sanoma Media Finlandin omistukseen (Kalliosaari 2020). *Aamulehden* printtiversiolla oli vuonna 2020 keskimäärin 206 000 eri lukijaa päivässä ja digitaalista tuotantoa käytti keskimäärin 417 000 eri lukijaa viikossa (KMT 2020).

Urheilujournalismin asema on *Aamulehdessä* perinteisesti ollut vahva, eikä merkkejä sen heikentymisestä ole ollut nähtävissä ainakaan ennen kuin lehti siirtyi Sanoman omistukseen vuonna 2020. Tyyllillisesti *Aamulehden* urheilujournalismi on

mielestäni 2000-luvun aikana liukunut asiallisesta päivälehtityylistä ehkä hivenen iltapäivälehtimäisempään eli räväkämpään suuntaan.

### 3.1.2. Helsingin Sanomat

*Helsingin Sanomat* oli vuonna 2020 lukijamäärältään Suomen suurin tilattava sanomalehti. *Päivälehti*-nimellä vuonna 1889 perustettu nuorsuomalaisten sanomalehti joutui sensuurin kourissa lakkautetuksi heinäkuussa 1904, mutta toiminta jatkui samalla toimituskunnalla jo neljä päivää myöhemmin näytenumerolla, jonka nimi oli *Helsingin Sanomat*. Myöhemmin syksyllä perustettiin Sanoma Osakeyhtiö lehden kustannusosakeyhtiöksi. (Sanoma Yhtymän vuosikertomus v. 1988, 7–8) Nykyään *Helsingin Sanomia* kustantaa Sanoma-konsernin tytäryhtiö Sanoma Media Finland. Seitsemän kertaa viikossa ilmestyvän lehden painetulla versiolla oli vuonna 2020 keskimäärin 626 000 eri lukijaa päivässä ja digisisältöjä käytti keskimäärin 1,5 miljoonaa eri lukijaa viikossa (KMT 2020).

Urheilujournalismin asema on myös *Helsingin Sanomissa* ollut perinteisesti merkittävä, mutta viime vuosina siinä on ollut havaittavissa selvää murenemistä. Erityisesti lehtiformaatin muuttuminen broadsheetista tabloidiksi vuonna 2013 näyttää selvästi vähentäneen urheilusivujen määrää, ja sen myötä myös urheilujournalismin asema on ainakin määrällisesti printtilehdessä heikentynyt.

### 3.1.3. Ilta-Sanomat

*Ilta-Sanomat* perustettiin Mäntsälän kapinan aikaan vuonna 1932 *Helsingin Sanomien* iltapainokseksi, ”kun tilanteen kehittyessä nopeasti sähkösanomat eivät



riittäneet eikä toimitus ennättänyt vastata koko lukijakunnan kyselyihin puhelimesta”. Sitten lehdet eriytyivät toisistaan erillisiksi toimituksiksi, ja vuonna 1949 *Ilta-Sanomat* alkoi ilmestyä itsenäisenä lehtenä nykyisessä tabloidikoossaan (Sanoma Yhtymän vuosikertomus v. 1988, 12–13). *Ilta-Sanomien* kustantaa Sanoma Media Finland. Kuutena päivänä viikossa printtiversiona ilmestyvä *Ilta-Sanomat* on kokonaistavoittavuudella (2,95 miljoonaa lukijaa, printti- ja digituotteet) mitattuna Suomen suurin sanomalehti. Lehden paperiversiolla oli vuonna 2020 päivittäin 316 000 eri lukijaa ja digisisältöjä käytti keskimäärin 2,8 miljoonaa lukijaa viikossa (KMT 2020).

Urheilujournalismin saralla *Ilta-Sanomien* voidaan pitää yhtenä alan suomalaisista lipunkantajista. Kuten tutkimukseni aineistostakin ilmenee, lehti on panostanut jo vuosikymmenien ajan sekä määrään että laatuun niin sivutiloissa, kuvituksissa kuin toimittajien käytössäkin. Vaikka *Ilta-Sanomien* urheilutoimitus nykyään keskittyy ensisijaisesti verkkomateriaalin tuottamiseen, ei printtilehden tasostakaan haluta tinkiä, mikä luo toimittajille myös omat paineensa (Harjuma 2018, 32).

## 3.2. Stadin kingejä ja kirvesrintoja

Tutkimukseen valittujen vuosien liigafinaaleissa pelasi siis vain helsinkiläisiä tai tamperelaisia joukkueita, ja silkkää sattumaa oli se, että helsinkiläinen HIFK oli mukana kaikissa kolmessa loppuottelusarjassa.

Vuoden 1983 loppuotteluissa HIFK päihitti niin sanotuissa ”Stadin finaaleissa” paikalliskilpailija Jokerit ratkaisuoottelussa maalein 3–2 ja vei mestaruuden otteluvoitoin 3–2. Suomen mestaruus oli Stadin kingeinäkin tunnetulle HIFK:lle historian viides Jokerien ottaessa toiset SM-hopeansa.

Keväällä 1998 HIFK otti mestaruuden otteluvoitoin 3–0 Tampereen Ilveksestä ja oli ratkaisufinaalissa parempi jatkoajalla maalein 2–1. SM-kulta oli edellisvuonna

satavuotisjuhliiaan viettäneelle helsinkiläisjoukkueelle kuudes, kun Ilves puolestaan oli hopealla yhdeksännen kerran.

Vuoden 2016 mestariksi nousi tamperelainen Tappara kaatamalla loppuotteluserjassa HIFK:n otteluvoitoin 4–2. Ratkaiseva finaali päättyi tuolloin Tapparan hyväksi maalein 2–1. Kun mukaan lasketaan Tapparan edeltäjän TBK:n kolme mestaruutta, SM-kulta oli lempinimeä kirvesrinnat kantavan Tapparan kuudestoista, jolla se nousi jakamaan kaikkien aikojen mestaruustilaston kärkisijaa paikalliskilpailija Ilveksen kanssa. Seuraavana keväänä Tappara uusi mestaruutensa ja nousi yksin kultatilaston kärkeen. Hopeiset mitalit ripustettiin HIFK-pelaajien kaulaan viidennen kerran.

## 4. PELISELOSTUS

Lähden tarkastelemaan valitsemiani juttupaketteja ajallisesti niputettuna, eli käyn ensin läpi vuoden 1983 ratkaisevan loppuottelun uutisoinnin kaikissa kolmessa lehdessä ja pyrin tunnistamaan ja luokittelemaan selvästi esiin nousseet diskurssit ja vertaamaan niiden esiintymistä ja käyttöä eri tutkimuslehdissä saman aikakauden tuotoksina. Seuraavaksi teen saman prosessin vuoden 1998 lehdissä ja lopuksi vuoden 2016 lehdissä.

Toisessa vaiheessa vertailen ajanjaksoja keskenään ja selvitän, miten löytämäni diskurssit säilyttävät asemansa vuosikymmenten saatossa ja nouseeko myöhemmiltä ajanjaksoilta esiin diskursseja, joita ei aiemmin ollut havaittavissa. Pyrin myös koko analyysin ajan kyseenalaistamaan diskurssimääritelmiäni, lukemaan materiaalia uudestaan niiden läpi ja tarpeen vaatiessa muokkaamaan diskurssiluokitteluani aineiston antia paremmin vastaavaksi.

Kolmannessa vaiheessa poimin aineistolähtöisesti osan eri aikakausien artikkeleista vielä tarkempaan käsittelyyn ja pyrin soveltuvien narratiivisen analyysin keinoin ja havaitsemiini diskursseihin tukeutuen löytämään lisää todistusaineistoa urheilujournalismin kehitymisestä – tai kehittymättömyydestä – reilun kolmen vuosikymmenen aikana.

### 4.1. Kolme erää kiekkoviuhdettä – diskurssien jäljillä

Jaan tämän osion alalukuihin tutkimuskohteena olevien finaali vuosien perusteella, jotta saisin muodostettua jonkinlaisen yleiskuvan tarkastelemastani kolmesta eri aikakaudesta ja niiden urheilujournalismissa vallitsevista diskursseista. Näin jäsennettynä koen, että niin minun kuin lukijankin on helpompi seurata prosessini

etenemistä ja tarvittaessa helposti löytää eri aikakausina esiin nousseet diskurssit ja vertailla niitä keskenään.

Jokaisen alaluvun aluksi käyn lyhyesti läpi tutkimieni liigafinaalien aseman oman ajankohtansa kontekstissa, jotta uutisoitiin mahdollisesti vaikuttavat lajin ja tapahtuman ulkopuoliset asiat, kuten vaikka vuoden 1983 eduskuntavaalit, saadaan tuotua esiin. Samassa yhteydessä luon silmäyksen SM-liigan finaalien asemaan kussakin lehdessä muun muassa etusivun sijoittelun ja urheiluosaston sivumäärien perusteella.

Tutkimukseni kannalta olennaisinta on mielestäni löytää teksteistä hallitsevia, usein toistuvia ja mahdollisimman selväpiirteisiä diskursseja, joten jätän tarkoituksella huomiotta vain harvoin esiintyvät, epäselvät tai epämääräiset diskurssit, paitsi jos sellaisen analyysiin mukaan ottamiselle on painavat perusteet.

Diskurssien määrittely on toki parhaimmillaankin hyvin subjektiivista toimintaa, ja määrittellessäni sanomalehtien kielenkäyttöä olen itsekin subjektina rakentamassa tämän tutkimuksen diskurssia, enkä voi edes olettaa pystyväni täydelliseen objektiivisuuteen. Mutta kuten omassa työssäni journalistinakin, pyrin myös tutkijana tavoittelemaan objektiivisuuden ihannetta ja viemään tutkimustani eteenpäin niin, että ennakko-oletukseni, asenteeni ja mielipiteeni vaikuttaisivat lopputulemaan niin vähän kuin vain suinkin mahdollista.

Tässä vaiheessa erottelen vielä haastattelusitaatit omaksi käsitteekseen ja pidän niitä tietyllä tavalla tekstissä esiintyvien diskurssien yläkäsitteenä rinnakkain toimittajan oman tekstin kanssa. Tämä siksi, että vaikka suorissa ja epäsuorissa sitaateissa esiintyy samoja diskursseja kuin toimitetussa tekstissäkin, ovat ne urheilujournalismin kehitystä tutkittaessa ehkä hieman vähemmän relevantteja kuin toimittajien tekstit. Tiedostan toki, että sitaatit ovat toimittajan valitsemia ja usein vastauksia toimittajan kysymyksiin, joten täysin huomiotta en niitäkään voi jättää.

#### 4.1.1. Ensimmäinen erä: 1983

Kevään 1983 ratkaiseva liigafinaali helsinkiläisten IFK:n ja Jokerien välillä osui myös yhteiskunnallisesti kiinnostavaan ajanjaksoon, kun Suomeen oli ratkaisuoittelua edeltävänä päivänä valittu niin sanotuissa protestivaaleissa uusi eduskunta, mikä näkyi myös kiekkomestaruuden asemassa lehtien etusivuilla ja ehkä myös sille urheilusivuilla annettujen tilojen muodossa.

*Helsingin Sanomat* nosti HIFK:n kultariemun etusivunsa pääkuvaksi mutta teksti jäi kakkosjutun asemaan eduskuntavaalien jälkipuintien varjossa. Tilaa urheilusivuilla liigafinaali sai noin 1,5 broadsheet-sivun ( $\approx$  3 tabloidisivua) verran, mikä tuntuu varsin vähäiseltä määrältä, etenkin kun kyseessä oli helsinkiläisjoukkueiden kohtaaminen.

*Aamulehdessä* HIFK:n mestaruus oli kuitattu etusivulla kolmoskuvana ja -juttuna. Ykkösaiheena tamperelaislehdessäkin olivat eduskuntavaalien jälkipuinnit ja hallitusneuvottelut, ja kakkosjutuksi ohi helsinkiläisten kultajuhlien oli valittu paikallisuutinen Pirkkalan ohitustiestä. Siihen nähden varsin johdonmukaisesti tilaa kiekkomestaruudelle oli urheilusivuilla käytetty vain yhden broadsheet-sivun ( $\approx$  2 tabloidisivua) verran, mutta oli se sentään osaston ykkösaiheena.

Toisin kuin tutkimuksen päivälehdissä, *Ilta-Sanomissa* HIFK:n mestaruus oli nostettu komeasti etusivun pääjutuksi ja -kuvaksi, ja tilaakin sille oli urheiluosastolta annettu ruhtinaalliset 5,5 tabloidisivua. Tämä noudattelee toisaalta sitä perinnettä, jossa urheilun asema iltapäivälehdissä on jo pitkään ollut vahva, ja toisaalta sekä SM-finaalin näkyvyyteen että juttupainotuksiin *Ilta-Sanomissa* ei voi olla vaikuttamatta se, että vielä vuonna 1983 lehdellä oli vielä käytössä niin sanottu aamupainos, eli osa jutuistakin on kirjoitettu vasta finaali päivän jälkeisenä aamuna.

**HELSINGIN SANOMIEN** vuoden 1983 juttuihin kun alkaa syventyä tarkemmin, hyppää pääjuttu ”IFK rynni väkisin mestariksi” suorastaan silmille malliesimerkkinä esioletusten mukaisesta vanhanaikaisesta peliselostusdiskurssista.

*”Jokereille siunaantuivat ensimmäisen erän parhaat maalipaikat. Ensin nuori Markku Tiinus pääsi kahdesti kokeilemaan muutamasta metristä, mutta Lassila peitti kummankin laukauksen. Pelin avausmaali oli lähellä, kun Nikolai Makarov oli vuorossa. Hän pääsi laukaisemaan Pekka Järvelän vastakiekosta, mutta Jokerien epäonneksi lämäri painui ohi maalin tolppaa hipoen.”*

*HS (1983, 27)*

Teksti on tyyliä puhdas ja pikkutarkka peliselostus, jossa ottelun kulku käydään läpi tilanne tilanteelta ja maalien synty kuvaillaan hyvin yksityiskohtaisesti. Jutussa ei ole lainkaan haastattelusitaatteja tai epäsuoria lainauksia, vaan se näyttää täysin toimittajan näkemyksenä ottelusta. Pelitaktinen analyysi on myös minimaalista, lähinnä huomioidaan pelaajien yksittäiset virheet tai onnistumiset ja nekin vain kirjoittajan oman näkemyksen perusteella.

Osittain pääjutun tyyliä voi selittää sillä, että siihen kiinteästi liittyvässä kakkosjutussa ääneen päästetään HIFK:n joukkueenjohtaja Frank Moberg ja Jokerien päävalmentaja Reino Ruotsalainen ja sivun reunan kolmosjutussa haastatellaan voittomaalin tehnyttä Pertti Lehtosta sekä kuvaillaan mestarijoukkueen pukukoppitunnelmia.

Kaiken kaikkiaan HS:n pääjuttu toimii mainiona lähtökohtana koko tutkimukselle ja määrittää jo varsin tyhjentävästi peliselostusdiskurssin, joka esioletusteni mukaisesti näyttää nousevan näkyväksi diskurssityypiksi ainakin vielä vuonna 1983.

HS:n lähtösivun kakkosjuttu ”Jokerit oli hankala” etenee käytännössä yhden henkilön (Jokerien päävalmentaja Reino Ruotsalainen) haastatteluna, ja päähuomio kiinnittyy tuomarityöskentelyyn tai lähinnä sen kritisointiin. Jutussa puhutaan kahdesta taktisesta virheestä, jotka johtivat Jokerien tappioon, mutta kummassakaan tapauksessa ei kyse sen suuremmin ole pelitaktisesta analyysistä, vaan toimittaja toteaa Jokerien kahden jäähyn – väärä vaihto ja käytösraangaistus – suoraan johtaneen vastustajan maaleihin. Lähinnä sitaattien sisäisen kriittisen diskurssin lisäksi esiin nousee urheilua ihannoiva diskurssi jutun loppupuolella, jossa ensin todetaan

Jokerien ennemminkin voittaneen hopean kuin hävinneen mestaruuden ja sitten kehuaan finaalihäviäjää piristysruiskeeksi suomalaiselle pääsarjakiekkoilulle.

Sivun kolmannessa jutussa ”Rautaisannos puolustajalta” jatketaan haastattelulinjalla, ja diskurssinäkökulmasta näkyvässä roolissa on tunnelmien kuvailu. Finaalin ratkaisumaalin tehnyt Pertti Lehtonen on haastattelujutun keskiössä, ja voittomaalin kertaamisen lisäksi käsitellään muun muassa tuoreen isän kotikuvioita ja jääkiekon ulkopuolisia harrastuksia. Lehtosen kokenut pelikaveri Matti Hagman päästetään myös ääneen voittomaalin kuvailijana, koska sankaria itseään kuvaillaan pukukopin hiljaisimman pään hahmoksi. Pukukopin mestaruustunnelmaa juoksutetaan jutussa mukana alussa vähemmän mutta loppupuolella riehakkuutta kuvaillaan touhukkaan Arto Jokisen kautta.

*”Seuraava Jokisen syöksyistä vei jäähallin takaovelle, josta hän jakoi mailat riemusta kirkuille pikkupojille. ”Ihaanaa, ihanaa, ihaanaa”, Jokinen kiekui muiden riemuksi.”*

*HS (1983, 27)*

HS:n kakkosivulla siirrytään toisenlaisiin juttutyyppeihin, kun sivun pääjuttu ”Mestaruus ja itku tulivat” muistuttaa tyylilajiltaan lähinnä pätkittyä pakinaa. Juttu koostuu irrallisista huomioista ja anekdooteista, jotka käsittelevät sekä ratkaisufinaalin käänteitä että ottelutapahtumaan tavalla tai toisella liittyviä hyvinkin ulkourheilullisia aiheita – kuten eduskuntavaalien tulosta. Huumorilla sävytetty teksti on kirjoitettu varsin epämuodolliseen ja kansankieliseen sävyyn eikä sinällään ole ehkä sitä journalistisinta uutisisältöä, mutta toimittajan oman äänen puuttumisen vuoksi tekstiä ei oikein voi luokitella kommentiksi tai näkökulmajutuksikaan. Kirjoitusote jutussa on varsin moderni, mutta selvää yhtenäistä diskurssia on tekstistä vaikea tunnistaa.

Sivun toinen juttu ”Miljoonajoukkue, joka teki tehtävänsä” on puolestaan HS:n vuoden 1983 paketin ehkä nykyaikaisin kirjoitus, jossa taustoitetaan seurapomo Mobergin haastattelun pohjalta mestarijoukkue HIFK:n rakentamista ja taloudellisia

kuvioita ja lopussa myös käännetään katse tulevaisuuden haasteisiin ja odotettavissa oleviin suuriin muutoksiin. Kirjoituksen sävy on ajoittain hivenen kriittinenkin, kun kuvaillaan seuran tekemää isoa taloudellista tappiota ja siitä huolimatta kaupungin kilpailevan seuran ja finaalivastustajan, Jokerien, nousemista suosiossa ohi mestarijoukkueen. Lopulta jutun punaiseksi langaksi nousee kuitenkin HIFK:n nouseminen hankalan alkukauden jälkeen voittajaksi, eli eräänlainen sankaritarina, mikä tosin on tuoreen Suomen mestarin osalta varsin perusteltuakin. Jutun vallitsevin diskurssikäytäntö on selvästi taustoittava diskurssi, jota täydentävät kriittisen diskurssin lisäksi uusina potentiaalisina diskurssikäytäntöinä tulevaisuusdiskurssi ja vaikeuksien kautta voittoon -diskurssi ja sankaridiskurssi.

**AAMULEHDEN** pääjuttu ”Se on HIFK” on lähtökohtaisesti hieman peliselostusmainen, mutta toisin kuin HS:n pääjutussa toimittaja ei tyydy vain kuvailemaan tapahtumia vaan kirjoittaa varsin analyysityylistä tekstiä joukkueiden ja pelaajien suorituksista ja rytmittää tekstin rakennetta haastattelusitaateilla. Liki kolmasosa jutusta keskittyy kertaamaan kolmannen erän kahta ratkaisevaa jäähyä, joita kommentoivat sitaateissa niin Jokerien päävalmentaja Reino Ruotsalainen ja HIFK-pomo Frank Moberg kuin päätuomari Seppo Mäkeläkin. Myös toimittaja ottaa tuomioihin kantaa.

*”Katsomosta tarkkailtuna täysin turhia rangaistuksia.”*

*AL (1983, 25)*

Peliselostusdiskurssin ohella tästä jutusta esiin nousevat analyysidiskurssi, jossa toimittajan oma asiantuntemus ja näkemys tuodaan selvästi esiin, ja lähinnä tuomaritoimintaan keskittyvä kriittinen diskurssi, jota esiintyy niin sitaateissa kuin toimittajan tekstissäkkin. Eräänlainen oman aikansa kuva on AL:n jutun viimeinen kappale, jossa toimittaja ilman sen kummempia perusteluja ykskantaan nimeää ottelun sankarit molemmista joukkueista.



AL:n kakkosjuttu ”Minuutin putki riitti..” on neljän HIFK-pelaajan haastatteluihin pohjautuva tunnelmajuttu, jossa kerrataan lähinnä sitaattien sisällä ottelutapahtumia ja pelaajien omia tuntemuksia. Kun tekstimäärästä peräti noin puolet on suoria sitaatteja, jäävät toimittajan kirjoittamat diskurssit melko vähiin. Sitaattien lomassa luodaan pikainen katsaus pelaajien sopimustilanteeseen, mikä voidaan väljästi tulkiten sijoittaa tulevaisuusdiskurssin alaisuuteen, ja lopussa toimittaja antaa tunnelmadiskurssin keinoin pienen maistiaisen pukukopin juhlahumusta.

*”Kun pahimmat väsymykset HIFK:n pukukopissa olivat valuneet kuohuina lattialle(kin), alkoivat mahtitehoiset ämyrit myrskytä.”*

*AL (1983, 25)*

Kolmas juttu AL:n paketissa asettuu pääosin otsikkonsa ”HIFK:n henki kypsyy” mukaiseen taustoittavaan diskurssiin. Valtaosa jutusta pohjautuu HIFK-valmentaja Jorma Rikalan haastatteluun, mutta mukana on myös pari HIFK-pomo Mobergin sitaattia ja taustatietoja, jotka ovat suurella todennäköisyydellä peräisin häneltä. Jutun taustoittavassa osuudessa kerrataan melko kattavasti HIFK:n seurahistoriaa ja nykyisen mestarijoukkueen henkistä kypsymistä sen valossa. Tulevaisuusdiskurssia edustaa osio, jossa käydään läpi mestarien tulevaisuuden suunnitelmia, kun pelaajista moni on lopettamassa uransa tai lähtemässä muualle. Mestaruusjoukkueen tähdille ja ratkaisijoille omistetaan oma väliotsikollinen osuutensa, joka on kuitenkin sen verran lyhyt pintaraapaisu, ettei sitä voi analyysidiskurssin nimiin laittaa.

**ILTA-SANOMIEN** pääjutussa ”Onneksi olkoon IFK!” ei esiinny peliselostusdiskurssia lainkaan vaan se on tyylipuhdas henkilöhaastattelu HIFK:n mestarivalmentajasta Jorma Rikalasta. Aikakauteensa nähden tuollaisen jutun valinta paketin kärjeksi on iltapäivälehdellekin ollut moderni veto, johon todennäköisesti on suuresti vaikuttanut jo aiemmin mainittu aamupainosasetelma, eli osa jutuista ja haastatteluistakin on tehty vasta finaalipäivän jälkeisenä aamuna, jolloin tuoreemmat näkemykset kuin pelkkä pelin kuvailu ovat varmasti tuntuneet järkevämältä ratkaisulta finaaliuutisoinnissa. Suurin osa jutun tekstistä on suoria

sitaatteja, ja niiden lisäksi mukana on vielä pari epäsuoraa lainaustakin. Toimittajan tekstiä on vain kaksi kappaletta ingressissä ja kolme leipätekstissä. Koko jutussa on sitaattit mukaan lukien eniten käsitelty mestarivalmentajan ja -joukkueen vaiheita ja taustoja, joten taustoittava diskurssi nousee tässäkin tekstissä vahvasti vallitsevaksi diskurssikäytännöksi.

IS:n paketin kakkosaukeama lähtee liikkeelle lyhyellä ja kuvattomalla jutulla ”Erotuomari kismitti yhä Ruotsalaista”, jossa päästetään ääneen ratkaisufinaalin tuomaritoimintaa kritisoinut Jokerien päävalmentaja Reino Ruotsalainen. Myös päätuomari Seppo Mäkelän näkemykset keskustelua herättäneistä tuomariratkaisuista tuodaan sitaatein esiin vastapainoksi Ruotsalaisen kommentoille. Sitaattipainotteisuuden vuoksi sinänsä kriittinen diskurssi menee lähinnä haastateltujen piikkiin ja jäljelle jää vain muutama peliselostusmainen kappale, joissa kuvaillaan tunteita kuohuttaneita pelitilanteita.

Sivun kakkosjutussa ”Olen voitonnälkäinen maajoukkuekapteeni” rakenteena on HIFK-puolustaja Pekka Rautakallion henkilöhaastattelu, jonka puitteissa esiintyy useaa eri diskurssia sekä sitaateissa että toimittajan tekstissä. Peliselostusdiskurssi nousee tällä kertaa varsin näkyvään rooliin etenkin jutun keskivaiheilla, mutta sitäkin vahvemmin juttu rakentuu sekä taustoittavan että tulevaisuusdiskurssin varaan. Tulevaisuusdiskurssissa voidaan Rautakallion uravalintoja ja tulevia arvokisoja, ja taustoittava diskurssi keskittyy pitkälti miehen perhekuvioiden. Perheen vahva mukaan ottaminen on kiinnostava yksityiskohta, ja siinä on mahdollisesti ainesta omaan diskurssiinsa, mikäli sama toistuu tarpeeksi usein muissakin teksteissä.

Kolmas juttu ”Viisi kultaa ja yksi hopea” on hieman taustoittava ja tunnelmia kuvaileva haastattelupätkä Hannu Oksasesta. Mukana pieni vaikeuksien kautta voittoon -diskurssi sivujuonena. Lyhyellä jutulla ei ole suurta tutkimuksellista arvoa diskurssinäkökulmasta.

Aukeaman toisen sivun yläjuttu ”Se on loppu nyt” on kolmen lopettavan pelaajan, Matti Murrin, Heikki Riihirannan ja Stig Wetzellin, haastatteluihin pohjautuva teksti, jossa vallitsevan tunnelmadiskurssin lisäksi on mukana reilusti

tulevaisuusdiskurssia ja vähitellen omaksi diskurssityypikseen tunnelmadiskurssista eriytyvää perhediskurssia. Suurin osa jutusta on rakennettu ulkourheilullisten teemojen varaan, ja voittajilla on vitsailukin herkässä, vaikka tunnetilat ovat pitkien urien jälkeen haikeat etenkin viimeiset pelit katsomon puolelta seuraamaan joutuneella Matti Murrolla. Tunnelmadiskurssi on voimakkaimmillaan jutun lopussa, jossa ”koviksellakin on oikeus olla pehmeä” ja itkutkin tunnustetaan.

Alakerran juttu ”Maali kuin maali” on koko IS:n paketin puhtainta peliselostusdiskurssia, jossa ratkaisumaalin tehneen Pertti Lehtosen sitaateilla höystettynä käydään läpi hänen ottelunsa kohokohdat yksityiskohtaisesti kuvailtuna. Tunnelmadiskurssia on mukana jonkin verran mutta vain Lehtosen sitaateissa. Jutun vanhakantaista tyyliä korostaa myös runsas lempinimien viljely – ikään kuin tuodaan esiin, kuinka tuttavallisissa väleissä toimittaja on pelaajien kanssa.

Kolmannen aukeaman ensimmäisen sivun täyttää yhdistetty kuvareportaasi ja pakinatyylinen koostejuttu otsikolla ”Voitto kotiin!”. Vahvasti tunnelmadiskurssiin asettuvassa jutussa kuvaillaan lähinnä fanien reaktioita ja juhlintaa katsomossa ja hallin ulkopuolella, mutta mukaan mahtuu hivenen yllättävästikin myös taustoittava pätkä mustan pörssin lipunmyyjien huonosta iltapuhteesta. Lähtökohdiltaan juttu on varsin samantyylinen kuin HS:ssä julkaistu pakinakooste, mikä kertonee tämän tyyppisen pakinoinnin olleen aikakaudella suosiossa.

IS:n mestaruuspaketin viimeisen sivun täyttää kaksi henkilöhaastattelua, joista ensimmäinen, ”Makarov: Jokainen mitali on arvokas”, on samalla ainoa juttu, jossa hävinneen joukkueen pelaaja, Jokerien venäläishyökkääjä Nikolai Makarov, pääsee ääneen. Yli puolet jutun tekstistä on Makarovin sitaatteja, joissa vilahtelee diskursseina tunnelmia, analyysia, tulevaisuutta ja perhettäkin. Toimittajan tekstit ovat pitkälti taustoittavia, mutta myös tuttavallisuusdiskurssia edustava lempinimittely nousee taas näkyvään rooliin.

Alalaidan jutussa HIFK:n Pauli Högbäckasta lempinimittely alkaa jo otsikkotasolla (”Palen maalista alkoi IFK:n nousu kultaan”), ja tekstissä on muutenkin suorastaan hutiloiva ote, joka näkyy poikkeuksellisen suurena määränä lyönti- ja sanavirheitä.

Arvailujen varaan jää, onko syynä ollut kiire vai se, että haastattelu on tehty mestaruusjuhlissa yökerhossa. Diskurssitasolla liikutaan tekstin mittaan nähden laajalla skaalalla, kun tuttavallisuuden lisäksi alun peliselostuksesta siirrytään taustoittavan diskurssin kautta analyysiin ja lopussa vielä tulevaisuusdiskurssiinkin.

#### 4.1.2. Toinen erä: 1998

Kevään 1998 ratkaisufinaali HIFK:n ja Tampereen Ilveksen välillä pelattiin printtilehtien kannalta hankalasti mutta tämän tutkimuksen kannalta mielenkiintoisesti pääsiäislauantaina, mikä lehtien julkaisuaikataulujen vuoksi aiheutti sen, että jutut printissä ilmestyivät vasta seuraavana tiistaina, eli peräti kolme päivää itse ottelutapahtuman jälkeen. Oma oletukseni oli, että kyseisen viiveen seurauksena peliselostusdiskurssia ei pitäisi jutuissa juurikaan esiintyä, mikä tietysti jonkin verran saattaa vääristää urheilujournalismin kehityksen kuvaa tässä vaiheessa, mutta kuten klassinen kiekkolausahdus kuuluu: ”Näillä mennään”.

Yleishuomiona on syytä nostaa jo tässä vaiheessa esiin vuoden 1983 finaaaleista puuttunut levikkialueasetelma. Kahden helsinkiläisjoukkueen sijaan vastakkain finaaaleissa olivat nyt joukkueet Tampereelta ja Helsingistä, minkä oletin näkyvän vahvasti myös alueellisina painotuksina tutkimusaineiston lehdissä. Tarkastelen sitä seuraavaksi samalla kun käyn läpi vuoden 1998 finaalien saaman etusivun näkyvyyden ja sivutilat urheiluosastolla.

*Helsingin Sanomien* etusivulla HIFK:n mestaruus on saanut paikan pääkuvana mutta kakkosjuttuna, mikä on varsin näkyvä esillepano kolmen päivän viiveen jälkeen. On helppo kuvitella, että pääjutun paikkakin olisi helsinkiläisjoukkueen ensimmäiselle mestaruudelle sitten vuoden 1983 ollut tarjolla, mikäli printtilehti olisi ilmestynyt finaalin jälkeisenä päivänä. Urheilusivuilla finaalijutut saavat tilaa viivästyksen nähden varsin reippaan tuntuiset 2,25 broadsheet-sivua ( $\approx$  4,5 tabloidisivua).

Yksikään HS:n jutuista ei käsittele hopeajoukkue Ilvestä, eikä yhtäkään tamperelaisjoukkueen edustajaa ole mainittu tai haastateltu jutuissa, eli voimakas meidän joukkue -diskurssi jo aihevalinnoista lähtien.

*Aamulehti* uutisoi tamperelaisjoukkue Ilveksen SM-hopeat etusivullaan alakerran juttuna otsikolla ”Ilveksen liigahopea on arvometallia”. Jutun näkyvyyttä nostetaan poikkeuksellisen isokokoisella kakkoskuvalla, joka kuitenkin otsikosta poiketen on hivenen yllättäen kuva HIFK-kapteeni Christian Ruutusta fanien kanssa. Osasyys valintaan ilmenee kuvatekstistä, jossa viitataan HIFK:n edellisen päivän kultajuhliin ja mainitaan Ilveksen juhlivan SM-hopeaa kannattajiensa kanssa vasta tänään. Tilaa urheiluosastolla kiekkojutut saavat 1,5 broadsheet-sivua ( $\approx$  3 tabloidisivua), mutta yksi isoista jutuista on painottunut selvästi enemmän maajoukkuekuvioihin kuin finaalitunnelmiin. Jutuista kaksi käsittelee vain hopeajoukkue Ilvestä, kolme enimmäkseen mestarijoukkue HIFK:ta ja yksi lähinnä maajoukkuekuvioita, eli tamperelaisnäkökulma ei ole nähdäkseni ainakaan ylikorostunut.

Kolmen päivän viive on selvästi vaikuttanut myös *Ilta-Sanomien* etusivuvaihtoihin, kun normaalisti usein pääjutuksi ja -kuvaksi nouseva jääkiekon SM-kulta, ja vielä helsinkiläisjoukkueen voittama, on jätetty kakkoskuvan ja alakertajutun asemaan. Syvätyssä kuvassa on suorastaan räikeän suuressa asemassa HIFK-pelaaja Jere Karalahden kädessä oleva jättimäinen sikari, mitä ei ehkä nykypäivänä enää katsottaisi kovin hyvällä. Sisäsivuilla HIFK:n mestaruushumua seurataan 6 tabloidisivun verran. HS:n tavoin hopeajoukkue Ilveksestä ei ole yhtään juttua, ei yhtään haastattelua eikä oikeastaan edes mainintoja jutuissa. ”Neutraalilta” iltapäivälehdeltä siis varsin voimakas pääkaupunkikeskeisyyden osoitus.

**HELSINGIN SANOMIEN** pääjuttu ”HIFK juhli mestaruutta koko pääsiäisen” on koko sivun mittainen haastatteluun ja toimittajan omaan faktanhankintaan pohjautuva henkilöjuttu fanisuosikki Bob Halkidista ja hänen urataipaleestaan HIFK:n kultajuhliin asti. Vahvasti taustoittavaan diskurssiin asettuvassa jutussa käydään läpi sekä Halkidisin peliuran vaiheita että yksityiselämää ja harrastuksia. Finaalin tapahtumiin viitataan vain pikaisesti jutun alussa, kun mainitaan

ratkaisumaalin tekijä ja muistutetaan ratkaisupelistä kuluneen jo kaksi päivää, sekä yhdessä Halkidisin sitaatissa, jossa hän kehuu mestaruutta puolustuksen voitoksi. Jutussa mukana jonkin verran myös tunnelmadiskurssia HIFK:n virallisista kultajuhlista fanien edessä maanantaina kaksi päivää itse ratkaisufinaalin jälkeen, missä myös Halkidisin haastattelu on tehty. Puhtaan henkilöjutun valinta pääjutuksi on vuonna 1998 moderni ratkaisu HS:ltä, mutta siihen on varmasti vaikuttanut voimakkaasti pääsiäisen julkaisuaikataulu. Jutun sävy on avoimen myönteinen ja ihannoiva, eikä tekstissä esiinny kriittisempiä sävyjä lainkaan, mikä asemoi tekstiä selvästi myös meidän joukkue -diskurssiin.

*”Viisitoista vuotta ammatikseen jääkiekkoileen [sic] kanadalaisen todellinen minä on kuitenkin lämmin ja lempeä – nallekarhumainen ja hillitty maailmanmies.”*

*HS (1998, D1)*

HS:n kakkosivun pääjuttu ”Erkka Westerlund teki HIFK:sta puolustuspelin erikoisjoukkueen” jatkaa taustoittavan diskurssin linjalla päävalmentaja Erkka Westerlundin haastattelun pohjalta. Pohjasävyiltään myönteistä tekstiä höydetään alkupuolella hieman kriittisellä diskurssillakin, kun esiin nostetaan myös ennakoepäilyksiä, miten pitkään valmennustöistä sivussa ollut Westerlund ja hänen aisaparinsa, entinen huippupelaaja mutta valmentajana ”raakile”, Raimo Summanen pärjäävät välitöntä menestystä tavoittelevan huippujoukkueen ohjissa. Kaksikkoa nimitetään jutussa arvoitukselliseksi, mutta muistutetaan myös heidän tuoreesta menestyksestään nuorten EM-kultajoukkueen valmennuskaksikkona. Samaan hengenvetoon todetaan kuitenkin nuorten valmentamisen olevan eri asia kuin aikuisten ja palautetaan mieliin Westerlundin vähemmän mairittelevat tulokset edellisistä liigavalmennuspesteistään. Jutun lopussa on havaittavissa myös analyysidiskurssia, kun toimittaja kuvailee jutun otsikon mukaisesti Westerlundin prosessia puolustuspelin kehittämiseksi ja mainitsee muutaman yksityiskohdan, jotka tukevat väitettä HIFK:n puolustuspelin onnistumisesta.

Alajuttu ”Kekäläinen käänsi tappiot voitoiksi” on myös taustoittavan diskurssin henkilöjuttu mestarijoukkueen nuoresta urheilutoimenjohtajasta Jarmo Kekäläisestä, ja hänen taipaleestaan vaikeuksia täynnä olleen ensimmäisen kauden kautta onnistuneeseen toiseen kauteen ja mestaruuteen. Kuten otsikkokin jo lupaa, on vaikeuksien kautta voittoon -diskurssi tässä tekstissä vahvasti mukana taustoituksen rinnalla ja välineenä, ja vaikeita aikoja kuvaillaan varsin värikkäin sanankääntein. Tekstin välillä suhteellisen leikkisäkin ote alleviivaa Kekäläisen tietynlaista työn sankarin imagoa, mikä asemoi tekstin myös sankaridiskurssiin. Jutun tuttavallisuusdiskurssi kiinnittää sen tavallaan myös meidän joukkue -diskurssiin, mutta 1980-lukulaiseen lempinimittelyyn ei kirjoittaja sentään sorru.

Kakkossivun reunaan taitettu toimittajan näkökulmakirjoitus ”Menestys ratkaisee, ei komea kulissi” on esimerkki juttutyypistä, jonka suosio on suomalaisessa urheilujournalismissa tasaisesti lisääntynyt 2000-luvun edetessä. Juttutyypille ominaisesti toimittaja ottaa avoimesti kantaa aiheeseensa ja tuo mielipiteitään ja arvioitaan esiin – joskin samaa esiintyy ajoittain aika paljon myös ns. objektiivisemmissä jutuissa. Teksti on sävyltään erittäin myönteisesti virittynyt meidän joukkue -diskurssin edustaja, mikä on toki ymmärrettävää voittajajoukkueen ollessa lehden päälevikkialueen näkyvimpiä ja suurimpia seuroja. Pientä kriittistä diskurssia kirjoittaja kuitenkin viljelee paikalliskilpailija Jokerien ja sen johtohahmon Harry Harkimon suuntaan kehuessaan otsikkonsa mukaisesti HIFK:n ratkaisua jatkaa pelaamista Helsingin vanhassa jäähallissa sen sijaan, että seura olisi lähtenyt Harkimon vuokralaiseksi uuteen Helsinki Areenaan.

Kakkossivun alakulmaan taitetussa lyhyessä täytejutussa käydään kurioositeetteina läpi Thaimaasta asti otteluun saapunut fani sekä vanhojen fanipaitojen bongauksista katsomosta, eikä siinä diskurssinäkökulmasta ole paljonkaan sanottavaa.

Kolmannen sivun pelaajahaastattelukooste ”IFK:n mestarikopin juhlatunnelmia” tarjoaa lyhyissä tekstinpätkissä otsikkonsa mukaisesti pelaajien tunnelmadiskurssia pukukopista höystettynä tulevaisuusdiskurssilla pelaajien jatkosuunnitelmista.

**AAMULEHTI** lähtee liikkeelle meidän joukkue -diskurssin hengessä ja käsittelee jutussaan ”Budjetti lihoo kuusi miljoonaa” vain hopeajoukkue Ilvestä. Jutussa käsitellään Ilveksen talous- ja sponsoritulannetta, pelaajasopimuskuvioita ja Eurooppa-pelien tuomia uusia haasteita hyvin modernilla ja analyttisellä otteella. Taustoittava diskurssi on näkyvästi esillä, mutta vielä suurempaan rooliin nousee tulevaisuusdiskurssi, ja mukana kuljetetaan vahvasti myös analyysidiskurssia. Meidän joukkue -diskurssi ilmenee ensisijaisesti jutun myönteisessä sävyssä. Finaalitappio kuitataan heti jutun alussa kitkeräksi, eikä sen jälkeen tekstissä esiinny kriittistä diskurssia lainkaan.

Sivun kakkosjuttu ”Jokisen eväistä vauhtia hillittyyn riehaan” on mielenkiintoinen diskurssien hybridi mestari-HIFK:n pukukopista. Haastatteluihin ja toimittajan havaintoihin pohjaava tunnelmadiskurssi kirjoitetaan hyvin peliselostusmaiseen tyyliin, eli tapahtumia ja tilanteita kuvaillaan hyvinkin yksityiskohtaisesti ja kronologisesti. Peliselostusdiskurssi on tässä pyöräytetty varsin moderniin, humoristiseen ja tarinalliseen muotoon, joka huipentuu suorastaan runollisiin loppukappaleisiin. Kriittistäkin diskurssia kirjoittaja ripottelee tekstiinsä tasaisin väliajoin kuvaillessaan HIFK:n pelaajien ja valmentajien osaamattomuutta mestaruusjuhlinnassa. Rivien väleissäkin kukoistava pieni vinoilu voitaneen pitkälti laskea meidän joukkue -diskurssiin, koska piikittelyn kohteena on toisen levikkialueen joukkue (vrt. alempana Ilta-Sanomien juhlintajuttuihin). Kirjoittajan kielenkäyttö on suorastaan kikkailevaa, kun hän nivoo tekstiinsä vanhoja sanontoja (Jokisen eväät, maitojunamies), jääkiekkoslangia (”poika”, kaukalokolossi) ja toinen toistaan värikkäämpiä ilmauksia.

*”Jere Karalahden suupieleensä kaivama salamimakkarapötkön kokoinen sikari herättää hetken riehaa, mutta sitten meno hiipuu. [- -] Esitys ei ole oikein vakuuttava, koska Summanen pälyilee pukusuojan sivuhuoneessa kädet täristen ja hänen juhlaimeensä muistuttaa vahakuvaa.”*

*AL (1998, 24)*



Tällä kirjoitustyyllillä on toki jo pitkät perinteet etenkin kansainvälisessä urheilujournalismissa, mutta Suomessa sitä on käytetty melko säästeliäästi ja useimmiten vain pakinatyyllisissä teksteissä. Humoristinen tyyli omalla tavallaan alleviivaa sitä, ettei urheilun isoissakaan hetkissä olla niin vakavan asian äärellä, eli samalla se myös omalta osaltaan marginalisoi urheilujournalismia vähemmän tärkeäksi journalismin lajiksi.

Sivun kolmas juttu ”Olli-poika iski niitin längistä – hyvää yötä” on taitettu kakkosjutun kainaloksi, ja siinä siirrytään taas vahvasti meidän joukkue -diskurssiin, jonka rinnalla ja tukena käytetään tunnelmadiskurssia. Ilves-fanin haastattelun ja toimittajan havaintojen pohjalta kirjoitetussa tekstissä nostetaan jopa hieman ironisesti esiin Ilves-fanien käyttämä me-muoto, eli eläytyminen osaksi joukkuetta. Kirjoittaja ei toki omalta osaltaan me-henkeen näkyvästi sorru, mutta jutun näkökulma on täysin Ilves-lähtöinen. Kriittistäkin diskurssia on kuitenkin saatu hieman mukaan, kun toimittaja lempeästi arvostelee Ilves-fanien vaisua panosta kahdessa finaalipelissä.

Sivun neljäs juttu ”Rahaa, taitoa ja tuuria” on toimittajan näkökulmajuttu, jossa yhdistyy ja limittyy useita eri diskursseja. Alkupuolella kirjoittaja keskittyy analysoimaan ja taustoittamaan mestari-HIFK:n kauden käännteitä, onnistuneita pelaajahankintoja ja rahan merkitystä mestaruuden saavuttamisessa. Lopussa luodaan katsaus mestarijoukkueen tulevaisuuteen ja verrataan sitä samalla hivenen väheksyvään sävyyn hopeajoukkue Ilveksen vakaampiin näkymiin. Pieni ripaus meidän joukkue -diskurssia siis. Alussa sen vastapainona on kuitenkin myös hieman analyttistä puolueettomuutta, kun HIFK:n kallista joukkuetta ruotiessaan kirjoittaja muistuttaa myös Ilveksen olleen isolla rahalla koottu joukkue.

Kakkossivun pääjuttu ”Toskala ja Helminen Leijoniin” on luettelomainen juttu MM-valinnoista, jossa nostetaan esiin finaalijoukkueista mukaan otetut pelaajat. Teksti liittyy niin vähän itse finaaliuutisointiin, että jätin sen kokonaan pois analyysistä.

Sen sijaan sivun toinen juttu ”Kaulassa ovat kirkkaat hopeat” palaa taas vahvasti finaalitunnelmiin ja yhdistelee tekstin edetessä meidän joukkue -diskurssia,

tulevaisuusdiskurssia ja taustoittavaa diskurssia. Juttu pohjautuu pääosin Ilves-valmentaja Vladimir Jursinov juniorin haastatteluun, jota kirjoittaja maustaa omilla huomioillaan. Meidän joukkue -diskurssi kulkee läpi jutun otsikosta alkaen ja esiintyy muun muassa myönteisyytenä joukkuetta kohtaan finaalitappiosta huolimatta, tietynlaisena selittelynä loukkaantumisten varjolla ja päävalmentajan sekä joukkueen hyvien ominaisuuksien korostamisena. Myös meidän joukkueen fanit muistetaan mainita, ja kriittisempi ote loistaa poissaolollaan.

**ILTA-SANOMIEN** reaktio kolmen päivän viivästykseen on keskittyä jutuissaan vahvasti mestaruuden juhlimiseen. Lähtöaukeaman pääjuttu ”Olli Jokisen kahden päivän juhlaputki” ja kakkosjuttu ”Jokinen on maljansa ansainnut” ovat eri kirjoittajista huolimatta käytännössä samaa tarinaa, joten analysoin ne myös yhdessä, etenkin kun pääjuttu on tekstimäärältään kovin lyhyt. Runsaasti kuvitettu paketti kuvailee aluksi HIFK-juhlintaa finaalisankari Olli Jokisen muutamalla sitaatilla ja peliselostusmaisella juhlinta-aikataululla höystettynä. Sankaridiskurssi ja tunnelmadiskurssi ovat vahvasti mukana tekstissä, jossa urheilijan ihannoiti näkyy muun muassa siinä, että parin tunnin yöunia pidetään sankaritekona eikä juhlinnan lieveilmiöitä haluta nostaa esiin. Alkoholi juhla juomana on näkyvästi esillä etenkin toisessa jutussa, mutta pääjutun tavoin tuotemerkit jätetään sentään mainitsematta, mikä periaatteessa kuuluu hyvää journalistiseen tapaan.

*”Kiitoratoina ja välilaskupaikkoina toimivat eräs edustussauna ja parin helsinkiläishotellin sviitit, jotka HIFK oli varannut pelaajiensa käyttöön.”*

*IS (1998, 32)*

Myös muun muassa kultamitalin ja pelivarusteiden mahdollinen katoaminen tuodaan esiin kovin myönteisessä valossa. Yli puolet juttujen tekstimäärästä on sitaatteja, ja sankari- ja tunnelmadiskurssin lisäksi tulevaisuusdiskurssia käytetään melko paljon. Peliselostusdiskurssia käytetään omalla tavallaan juhlinnan kuvauksissa.

Kakkosaukeaman kuvareportaasissa jatketaan tunnelmadiskurssissa ja otsikon ”Hifkiläiset osasivat juhlia” alla kuvailaan joukkueen ja fanien riehakasta kultajuhlintaa, jossa edellisen sivun juttuun verrattuna ristiriitaisesti tuotemerkitkin kuten hotellien ja saunaisännän nimet jo vilahtelevat avoimemmin, vaikka jutut ovat saman toimittajan käsialaa.

*”Juhla jatkui sunnuntaina ympäri kaupunkia. Pelaajat latasivat juhla-akkunsa Hesperian ja Vaakunan sviiteissä ja Partekin saunassa.”*

*IS (1998, 34)*

Mukana tekstissä on myös vaikeuksien kautta voittoon -diskurssia alussa ja Ruutun sitaatissa, ja läpi jutun kulkee vahva viritys meidän joukkue -diskurssia, joka näkyy etenkin siinä, kuinka hehkutetaan helsinkiläisjoukkueen ja sen fanien juhlimistaitoja. Kontrasti *Aamulehden* uutisointiin vaisuista mestaruusjuhlista on suorastaan räikeä ja alleviivava voimakkaasti ns. neutraalin iltapäivälehdessä pääkaupunkikeskeisyyttä. Jutun puolivälissä keuhataan joukkueen juhlineen tyylikkäästi ja ilman rimanalituksia, mutta aivan sivun alakulman viimeiseen kuvatekstiin on piilotettu sinänsä varsin merkittävä uutinen, että mestaruuspokaali oli juhlinnan pyörteissä kadonnut. Ironisesti juuri mestaruuspokaalin katoamisesta kertovan kuvatekstin vieressä on HIFK-pomo Frank Mobergin tunnelmakommentti: ”Mitään tällaista en ole koskaan kokenut.”

Kolmosaukeamalla palataan juhlahumusta hieman asiallisempiin tunnelmiin, kun lyhyessä pääasiassa taustoittavaa diskurssia edustavassa jutussa ”Tässä ovat HIFK:n kauniit ja rohkeat” kerrataan pikaisesti mestarijoukkueen taloudellisia kuvioita ja ”Stadin” ulkopuolelta tulleita manageripuolen ja pelaajapuolen apuja. Meidän joukkue -diskurssi näkyy siten, että helsinkiläisjoukkueen yhteisen hyvän eteen kelpaa pieni apu muualtakin – jopa Savosta. Lyhyt teksti saa kuitenkin hieman lisää syvyyttä alapuolellaan olevasta täydentävästä jutusta.

Taustoittava diskurssi jatkuu haastattelujutussa ”HIFK on manageri Kekäläisen luomus”, jossa esiin nousevat myös sankari-, tulevaisuus- ja vaikeuksien kautta voittoon -diskurssit. Savolainen stadin sankarina -teema on kuin suoraa jatkoa lähtöaukeaman Olli Jokinen -hehkutuksille. Myös tunnelmadiskurssia on ripoteltu tekstin sekaan jonkin verran. Verrattuna tutkimusaineiston päivälehtien taustoittaviin juttuihin tämä ja sivun pääjuttu ovat varsin pintapuolisia ja lyhyitä, mikä kuvastaa ehkä oman aikansa iltapäivälehtimäisyyttä.

Aukeaman kolmas juttu ”Mestaruus oli valmennuksen ihme” on HIFK:n mestaruuskauden käännteitä selostava toimittajan kommentti, joka on poikkeuksellisen puhdasta vaikeuksien kautta voittoon -diskurssia. Varsin rohkeasti esiin nostetaan rankimmatkin vastoinkäymiset, kuten kahteen HIFK:n pelaajaan kohdistuneet raiskausepäilyt, maine tappelujoukkueena ja joukkueen sisäiset ristiriidat, mutta lopuksi mestarit kehutaan maan parhaaksi joukkueeksi jäällä ja valmennus kaikkien aikojen parhaaksi liigatasolla. Meidän joukkue -diskurssi on silti jäänyt nyt koko lailla sivuun, ja teksti huokuu objektiivista journalismia, vaikka onkin periaatteessa toimittajan näkökulma.

Neljäs pitkä juttu viimeisellä aukeamalla on tietolaatikkomainen mestarijoukkueen pelaajien listaus, josta on parin sanan arvioinneista huolimatta turha haeskella sen kummempia diskurssikäytäntöjä. Sama pätee myös pieneen huhupätkään maalivahti Jarmo Myllyksen mahdollisesta paluusta Suomen liigajäille.

#### 4.1.3. Kolmas erä: 2016

Vuoden 2016 liigafinaalit pelattiin pari viikkoa myöhempänä ajankohtana kuin vuonna 1998 ja yli kuukauden myöhemmin kuin keväällä 1983. Vappu ja miesten MM-turnaus olivat jo ovella, ja alle 18-vuotiaiden jääkiekkomaajoukkue oli muutamaa päivää ennen SM-liigan ratkaisufinaalia voittanut kultaa ikäluokkansa

MM-kisoissa Yhdysvalloissa. Suomalaisen jääkiekon menestysvuosi oli käynnistynyt jo tammikuussa, kun isäntämaa juhli alle 20-vuotiaiden MM-kultaa Helsingissä, ja vajaa kuukausi Tapparän mestaruuden jälkeen miesten MM-kisoissa voitosta voittoon jyränneet Leijonat taisteli maailmanmestaruudesta finaalissa Kanadaa vastaan häviten kuitenkin niukasti 2–0. Kiekkokuume oli maassamme liigafinaalienkin aikaan siis korkealla, minkä vuoksi muutama tutkimusaineiston lehtien painotusvalinta tuntui vähintäänkin hieman omituiselta.

Esimerkiksi *Helsingin Sanomat* uutisoi Tapparän SM-kullan etusivunsa alalaidassa varsin pienen kuvan kera, eikä tilaa finaalijutuille urheilusivuillakaan riittänyt kuin kaksi tabloidisivua, eli yhtä vähän kuin vuoden 1983 helsinkiläisjoukkueiden välinen ratkaisufinaali sai huomiota oman aikansa *Aamulehdessä*. Jääkiekon Suomen mestaruutta selvästi tärkeämmäksi oli HS:n etusivulla arvoitettu uutinen Helsingin ennätysmäisestä rakennustahdistasta, mikä viittaa taas vahvasti pääkaupunkikeskeiseen meidän joukkue -diskurssiin. Ironisesti HS:n sisäsivujen pääotsikko ”Vihdoinkin kultaa!” on täsmälleen sama kuin AL:n etusivun pääotsikko. Mikäli HIFK olisi finaaleissa noussut mestariksi Tapparän sijasta, olisivat arvotukset ja sivutilat todennäköisesti olleet HS:n sivuilla erinäköisiä.

Ja erinäköisiä ne todellakin olivat Tampereen levikkialueen päälehdessä, kun *Aamulehti* omisti Tapparalle koko etusivunsa. Meidän joukkue -diskurssi on tuotu näkyvästi esiin jo etusivun taitolla, jossa kaiken kruunaa otsikkoon ”Vihdoinkin kultaa” t:n tilalle sijoitettu Tapparän logo. AL:n etusivulle on rakennettu myös vaikeuksien kautta voittoon -diskurssia sivun ylälaidan kuvakombolla Tapparän kolmesta perättäisestä finaaliappiosta ennen tuoretta mestaruutta. Tilaa finaalijutuille on urheiluosastolla annettu ruhtinaalliset 5,5 tabloidisivua, ja tällä kertaa tamperelaislehtikin päättyy vastaavanlaiseen ratkaisuun kuin pääkaupunkilaiskeskeiset kollegansa HS ja IS vuonna 1998, eli mukaan ei mahdu käytännössä lainkaan materiaalia finaaliavustaja HIFK:sta.

*Ilta-Sanomien* ratkaisut voitaisiin nimetä kompromissiksi, kun lehden etusivulla Tapparän mestaruus on kuitattu vain sivupalkin kakkosjutulla ja pienellä kuvalla, ja

esimerkiksi alle 18-vuotiaiden MM-kultajoukkueen kotiinpaluu ja hampurilaisten syönti on isosti esillä sivun yläalaidassa, vaikka juniorien finaali pelattiin jo kaksi päivää ennen ratkaisevaa miesten SM-finaalia. Meidän joukkue -diskurssin mukainen pääkaupunkikeskeisyys ei taaskaan jää IS:n etusivun ratkaisuisissa epäselväksi, mutta urheilusivuilla liigafinaali nostetaan näkyvästi pääaiheeksi, ja sille on annettu tilaa peräti 8,5 tabloidisivun verran. Myös pääkaupunkikeskeisyys häviää täysin urheiluosaston jutuissa, ja fokus on selvästi mestarijoukkueessa. Hopeajoukkue HIFK:lle on nyt omistettu vain yksi lyhyt juttu aivan paketin lopussa.

**HELSINGIN SANOMIEN** yhteensä vain neljästä jutusta ”Vihdoinkin kultaa!” on ensimmäinen ja selvästi pisin. Siihen on saatu mahdutettua varsinainen diskurssikäytäntöjen kavalkadi, jonka osia ovat pari pientä palasta peliselostusmaista ottelun kuvailua, lyhyt tunnelmakuvailu HIFK:n Teemu Ramstedtistä, pidempi pätkä Tappara-pelaaja Markus Kankaanperän ja päävalmentaja Jussi Tapolan tunnelmadiskurssia, sankaridiskurssimaista henkilöjuttua finaalien ratkaisuhahmosta, Tapparan Patrik Laineesta ja vahvassa meidän joukkue -diskurssin hengessä taustoittavaa sekä hieman tulevaisuuteen katsovaa analyysia hopeajoukkue HIFK:sta. Jutun kärkenä on vielä itseoikeutetusti mestarijoukkue Tappara, mutta helsinkiläinen hopeajoukkue HIFK nostetaan näkyvästi keskiöön jo jutun alaotsikossa (”IFK harasi vastaan, oli lähellä tasoittaa, mutta lopulta Stadiin tuli kunniakas hopea.”) ja kolmannessa kappaleessa.

*”Se oli IFK:n tarina tänä keväänä. Urakka jäi vähän vajaaksi.”*

*HS (2016, A35)*

Meidän joukkue -diskurssi on tässä jutussa poikkeuksellisen vahva, kun hopeajoukkue HIFK saa palstatilaa liki puolet jutun pituudesta. Myös toimittajan tuntemuksia ja tulkintoja on tekstissä poikkeuksellisen paljon siihen nähden, että kyseessä ei ole toimittajan kommentti tai näkökulma. Toisaalta tilannetta hivenen

tasapainottaa saman toimittajan kirjoittama kommentti, joka keskittyy kokonaan mestarijoukkue Tapparan analysointiin.

Toimittajan kommentti ”Tappara kasvoi lopulta voittajaksi” on rakennettu vaikeuksien kautta voittoon -diskurssin varaan ja siinä kerrataan Tapparan kasvamista mestariksi kolmen perättäisen finaalisarjatappion jälkeen. Kirjoitus on myös pitkälti lähes peliselostusmaisesti tapahtumia kertaava ja pinnallisesti analysoiva teksti, joka ei kovin voimakkaasti ota kantaa muuten kuin kehumalla muutaman pelaajan nimeltä.

Kolmas juttu ”Karhuselle kolmas mestaruus peräkkäin” kuvailee sankaridiskurssin ja vaikeuksien kautta voittoon -diskurssin keinoin Tapparan mestarimaalivahti Tomi Karhusen tietä kahden peräkkäisen Kärppien joukkueessa voitetun mestaruuden jälkeen Tapparan sankariksi. Peliselostusdiskurssia on mukana tässäkin jutussa, kun toimittaja kuvailee yksityiskohtaisesti ratkaisufinaalin viimeisiä hetkiä ja täydentää selostustaan Karhusen sitaateilla.

Paketin viimeinen juttu yhdistelee puolestaan peliselostusta ja taustoittavaa kausikertausta HIFK:n näkökulmasta. Alkupuolella tekstissä on mukana tunnelmadiskurssia pettyneestä häviäjäjoukkueesta, ja jutun lopussa katsetta käännetään jo ensi kauteen tulevaisuusdiskurssin muodossa.

**AAMULEHDEN** lähtöaukeama ei ole oikeastaan juttu laisinkaan vaan pelkkä otsikko (”Kannu on meidän!”) ja alaotsikko koko aukeaman levyisen kuvan yhteydessä. Ottelun ratkaisuhetkiä kuvaileva alaotsikko on puhtaasti peliselostusdiskurssia. Yksi kuva kertoo enemmän kuin tuhat sanaa, mikä tässä tapauksessa pitää hyvin paikkansa. Otsikon kannu on näppärästi heti otsikon vieressä, ja kuva ilmentää tehokkaasti pelaajien riemua. Mielenkiintoinen yksityiskohta on sekä AL:n että HS:n valinta käyttää huutomerkkiä pääotsikon perässä, mikä kuuluu yleensä enemmän iltopäivälehtien tyylikeinoihin. Aukeaman ylälaidassa on vinkki verkon lisämateriaalista, mikä oli vuonna 2016 jo varsin yleinen käytäntö.

Kakkosaukeaman vetojuttu ”Kapteenin suuri riemu: tulihan se kulta sieltä!” on henkilölähtöinen ja tarinallinen teksti mestarikapteeni Jukka Peltolan finaalivaiheista ja hänen vaimonsa suuresta roolista pelaajan rinnalla. Perhediskurssi tekee siis näkyvän paluun oltuaan vuoden 1998 jutuissa lähes täysin pimennossa.

*”Pian miehen kaulassa on kaksi kultaa. Johanna-vaimo sananmukaisesti hyppää Peltolan syliin. Sanoja ei tarvita.”*

*AL (2016, A20)*

Peltolan neljännen finaalin loukkaantumisen myötä mukana on myös vahva vaikeuksien kautta voittoon -diskurssi. Peliselostusdiskurssi on pääasiassa upotettu jutun yhteydessä olevaan kolmen noston tietolaatikkoon, mutta jutun lopussa ratkaisuhetkien kuvauksessa siihen myös selvästi turvaudutaan. Myös meidän joukkue -diskurssi on näkyvästi esillä läpi jutun huipentuen viimeisen kappaleen yleisökehuihin. Pääkuvan ja otsikon yhteispeli kulta-sanan monimerkityksellisyyttä hyödyntäen on ollut urheilujournalismin tyypillistä kikkailua jo vuosikymmenten ajan. Huutomerkin käyttö otsikoinnissa jo toistamiseen samassa lehdessä on varsin yllättävää etenkin päivälehtigenressä.

Sivun alalaidan lyhyt sankari- ja tunnelmadiskurssiin ja asettuva haastattelujuttu finaalin yhdestä ratkaisijasta ja pudotuspelien parhaaksi pelaajaksi valitusta Patrik Laineesta sisältää myös hieman analyysidiskurssia mutta jää pitkälti pintaraapaisuksi.

Sivun kolmas juttu ”Työn, hien ja uskon voitto” on toimittajan kolumni, jossa kantavina voimina ovat sekä vaikeuksien kautta voittoon -diskurssi että meidän joukkue -diskurssi. Teksti pursuaa hyvää mieltä ja myönteisyyttä mestarijoukkueen suuntaan ja uhkaa hehkutuksessaan leimata toimittajankin Tapparan mieheksi. Varsin tuttua kauraa jo urheilujournalismin alkuajoilta.

Sivun neljäs teksti ”Barkov ja Kontiolakin innostuivat” on aiempiin vuosiin nähden jotain aivan uutta, nimittäin kokoelma Twitter-lainauksia entisiltä Tappara-pelaajilta ja jopa poliitikko Antti Rinteeltä sekä irrallisia sitaatteja mestarijoukkueen jäseniltä.



Modernin juttutyypin voisi periaatteessa sijoittaa tunnelmadiskurssin piiriin, tai sitten on kyseessä täysin uusi kategoria, kuten vaikkapa reaktiodiskurssi.

Sivun alalaidan kaksi pientä juttupätkää edustavat molemmat selvästi tunnelmadiskurssia, mutta ovat lyhyytensä vuoksi vähemmän tärkeitä analyysin kannalta.

Viimeisen aukeaman ensimmäisen sivun täyttää pitkä kooste- ja arviojuttu mestarijoukkueen pelaajista. Teksti sisältää lyhyitä ja pintapuolisia pika-analyyseja, joissa meidän joukkue -diskurssi loistaa kirkkaana. Kaikki pelaajat kehutaan, eikä kriittisyyttä ole nimeksikään. Tämä juttutyyppe on ollut suomalaisessa urheilujournalismissa hyvin tavallinen jo vuosikymmenten ajan, kun esimerkiksi sarjakausi tai arvokisat ovat päättyneet ja halutaan arvioida suorituksia. Analyysidiskurssin osuus on kuitenkin vuosien varrella ollut näissä teksteissä selvästi lisääntymään päin.

AL:n paketin päättää viimeisen tabloidipuolikkaan kokoinen henkilölähtöinen juttu Tappara-valmentaja Jussi Tapolasta, jonka haastattelun pohjalta analysoidaan mestaruuskautta ja edeltävää hopeakautta, valmennustiimin merkitystä ja työnjakoa sekä mestarijoukkueen henkistä ja fyysistä rakentumista. Isona teemana jälleen vaikeuksien kautta voittoon -diskurssi, joskin mestaruuskausi nimetään ”onnellisten tähtien alla” kuljetuksi alusta saakka. Vahvasti sitaattipainotteinen juttu, jossa esiintyy myös varsin paljon analyysidiskurssia ja taustoittavaa diskurssia.

**ILTA-SANOMIEN** massiivinen finaalipaketti käynnistyy AL:n tapaan vahvalla perhediskurssipainotuksella, kun koko tabloidisivun jutun ”Kultapusu kullalta” kärkeen on nostettu pudotuspelisankari Patrik Laineen ja hänen tyttöystävänsä kuulumisia. Myös otsikon ja valtavan pusukuvan yhteispeli on lähes yksi yhteen AL:n pääjutun kanssa, joskin eri pariskunta on sentään valikoitunut kohteeksi. Laineen haastatteluun perustuvan jutun diskurssien kirjo on rikas. Perhediskurssista siirrytään sujuvasti taustoittavan ja vaikeuksien kautta voittoon -diskurssien kautta

sankaridiskurssiin, ja loppukappaleissa on mukana hieman peliselostusdiskurssia ja tunnelmadiskurssia loppuhetkien ratkaisuista ja niiden jälkitunnelmista.

*”Laine kertoi saaneensa rakkaaltaan korvaamatonta tukea kauden aikana. – Hän on ollut elintärkeä tuki ja todella tärkeä ihminen, Laine sanoi.”*

*IS (2016, B1)*

Kakkosaukeaman lähtöjuttu ”Ylitti kaikki odotukset!” jatkaa Laineen käsittelyä voimakkaan sankaridiskurssin hengessä, minkä ohella suuri osa jutusta on myös taustoittavaa diskurssia Laineesta ja hänen menestyskaudestaan. Lopussa mukaan astuvat ensin tunnelmadiskurssi ja sitten tulevaisuusdiskurssi. Laineen omien sitaattien lisäksi hänen otteitaan valotetaan Tapparan päävalmentajan Jussi Tapolan sitaateilla. Laineen hyvyttä tuodaan paljon esiin toimittajan kirjoittamissa osioissa, mutta analyysia ei juurikaan ole lukuun ottamatta mainintaa huimasta laukauksesta. Osa jutun taustoittavista teksteistä asettuu myös peliselostusdiskurssiin.

Sivun toisessa jutussaan ”Karhuselle kolmas putkeen” IS nostaa Tapparan sankarimaalivahti Tomi Karhusen esiin henkilöhaastattelussa, jossa perhediskurssi nousee jälleen suureen rooliin. Perhediskurssin ohella jutussa on mukana myös vahva vaikeuksien kautta voittoon -diskurssi, jota loppupuolella väritetään jonkin verran sankari- ja tunnelmadiskursseilla.

”Kaikkien aikojen kuumiin” on toimittajan näkökulmajuttu, joka keskittyy vain Patrik Laineeseen. Sankaridiskurssilla alkava teksti muuttuu pian vahvasti taustoittavaksi ja analyttinen diskurssi on paremmin esillä kuin ehkä missään muussa tutkimusaineiston jutussa. Taustoituksen rinnalla kulkee myös vaikeuksien kautta voittoon -diskurssi, joka rakentaa jutusta selvästi tarinallisemman. Tulevaisuusdiskurssi hallitsee jutun loppupuolta, ja aivan lopussa on jopa tähän varsin subjektiiviseen juttutyyppiin nähden toimittajan poikkeuksellisen voimakas henkilökohtainen kannanotto.

*”Laineella nimittäin on sellainen erikoistaito, jollaista ei löydy keneltäkään muulta lahjakkuudelta. Vain hullu tinkisi siitä.”*

*IS (2016, B3)*

Kolmannen aukeaman aloittava ”Peltolan kärsimys päättyi” edustaa koko aineiston tyylipuhtainta vaikeuksien kautta voittoon -diskurssia, joka on puettu Tappara-kapteeni Jukka Peltolan henkilöhaastattelun muotoon. Tunnelmadiskurssilla höystetään niin vaikeuksia (kolme peräkkäistä finaalitappiota, kapteenin loukkaantumista, viime hetkien videotarkistusta) kuin voittohetkiäkin. Meidän joukkue -diskurssi nousee hivenen esiin loppukappaleissa, ja perhediskurssia on pätkä mukana jutun keskivaiheilla.

Sivun kakkosjuttu mestaruusosuman ”isästä”, Henrik Haapalasta, on lyhyt teksti ratkaisumaalin tekijästä, jossa haastattelun kautta nousevat esiin tunnelmadiskurssi, meidän joukkue -diskurssi ja peliselostusdiskurssi.

Kolmas juttu on myös lyhyt kirjoitus puolustaja Teemu Aallon pitkä uran kruunusta. Diskursseina jutussa esiintyvät tunnelma, taustoitus ja vaikeuksien kautta voittoon.

Aukeaman toisen sivun ainoa teksti on tutkimuksen kannalta erittäin mielenkiintoinen toimittajan pitkä näkökulmajuttu ”Tahdon mestarit”. Teksti on kokonaisuutenaan vahvasti tarinallinen, ja toimittaja aloittaa sen käyttämällä taustoittavaa diskurssia pohjustaakseen historiallisia lähtökohtia kertomukselleen. Tarinan seuraavassa vaiheessa siirrytään vaikeuksien kautta voittoon -diskurssiin, joka huipentuu sankaridiskurssiin jo hieman jutun puolivälin jälkeen. Viimeisessä osiossa siirrytään takaisin taustoittavaan diskurssiin, jota nyt höystetään meidän joukkue- ja sankaridiskursseilla. Loppukaneetit vielä alleviivaavat narratiivin sadunomaisuuden ja sinetöivät ”kolme näytöstä”: 1) Olipa kerran, 2) vaikeuksia ja sankaritekoja ja 3) he elivät onnellisina... / sen pituinen se.

*”Tapparan mestaruus oli työnteen ja kurinalaisuuden voitto. Se oli Tapparan näköinen mestaruus. Tahdon mestaruus.”*

*IS (2016, B5)*

IS:n neljännen aukeaman täyttävät jättimäinen joukkuekuva ja pelaaja-arvosteluihin keskittyvä juttu ”Patrik Laine loisti Tapparän hahmona”. Käytännössä kyseessä on jutun muotoon puettu pitkä tietolaatikko mestarijoukkueen pelaajista, jossa keskeisenä ja vahvana diskurssina esiintyy analyttinen taustoitus. Verrattuna muihin tutkimusmateriaalissa esiintyneisiin vastaavatyyppeihin juttuihin nyt on kyseessä selvästi pidempi ja syvällisempi paketti. Teksti on modernin analyttista, ja kriittistäkin diskurssia esiintyy poikkeuksellisen paljon. Siinä missä AL:n pelaaja-arviot olivat meidän joukkue -diskurssin mukaisia hehkutuksia, tätä tekstiä voisi kutsua jo niin sanotuksi ”hyväksi journalismiksi”.

*”Parhaina jaksoinaan pystyi luomaan ja ratkaisemaan näyttävästi.  
Vajosi pudotuspeleissä pyörimään ytimen ulkopuolelle eikä  
auttanut joukkuettaan kiekollisena. Lopulta katsomossa.”*

*IS (2016, B7)*

IS-paketin viimeisen aukeaman lähtöjuttu ”Kyyneleet kuluivat jo loppuun!” on liki puhtaasti tunnelmadiskurssissa liikkuva Tapparän kulttipuolustaja Pekka Saravon henkilöhaastattelu. Tunnelman luomisen apukeinoina tekstin seassa esiintyy myös jonkin verran meidän joukkue -diskurssia, vaikeuksien kautta voittoon -diskurssia ja tietyllä tavalla perhediskurssimaista joukkueen huoltajien esiin nostamista.

Sivun alalaidan lyhyessä Veli-Matti Savinaisen henkilöhaastattelussa liikutaan diskurssitasolla tunnelmassa, taustoituksessa ja tulevaisuudessa.

Viimeisen tabloidipuolikkaan yläjutuksi on nostettu paketin ainoa hopeajoukkue HIFK:ta käsittelevä juttu. Päävalmentaja Antti Törmäsen haastattelussa päädiskursseina ovat tunnelma ja taustoitus, ja taustoituksessa palataan peliselostusmaisesti viimeistä edeltävänkin finaalin tapahtumiin negatiivisessa mielessä HIFK:n kannalta.

Törmäsen jälkeen päästetään vielä ääneen Tapparän mestarivalmentaja Jussi Tapola, jonka tunnelmakommenteilla höyrytetään ratkaisufinaalin loppuhetkien epäselvän maalitilanteen kuvailua peliselostusdiskurssin keinoin.

## 4.2. Ylivoimaa ja alivoimaa – diskurssit liikkeessä

Tässä alaluvussa vertailen eri aikakausina esiin nousseita diskurssikäytäntöjä, niille antamiani määritelmiä sekä aikakaudesta toiseen niiden määrässä, tyyliässä ja roolissa esiintyviä muutoksia. Pyrin identifioimaan diskurssikäytännöistä merkittävimmät ja käyttämään niitä apunani löytääkseni artikkeleista lisää todistusaineistoa urheilujournalismin ajallisesta kehityksestä ja valitakseni mielenkiintoisimman tuntuiset artikkelit narratiivisen tarkastelun kohteeksi.

Aineistoanalyysini perusteella vuonna 1983 peliselostusdiskurssi oli vielä selvästi yksi vallitsevista diskursseista, mutta lukuun ottamatta HS:n pääjuttua se ei noussut jutuissa keskeisimpään rooliin. Kolme useimmiten toistuvaa ja paljon palstatilaa saanutta diskurssikäytäntöä olivat taustoittava, tunnelma- ja tulevaisuusdiskurssi.

Tunnelmadiskurssi ilmenee muun muassa pelaajien, valmentajien ja fanien toiminnan ja tunteiden kuvailuna, kuten kirjoittava toimittaja ne on havainnoinut, ja kielellisesti tunnusomaista on runsas adjektiivien ja kuvailevien verbien käyttö.

*”Siksipä olikin paikallaan viiltää huurteisen kylmiä analyyseja kuluneesta kaudesta ja mestareiden siviiliolemuksesta.”*

*IS (1983, 22)*

Taustoittava diskurssi katsoo ensisijaisesti menneeseen ja kertoo nykytilanteeseen johtaneita ennakoasetelmia, tapahtumia ja ratkaisuja, kuten seuran taloudellisia panostuksia ja pelaajarungon rakentamista, tai yleisempää historiallista taustaa, kuten joukkueen tai pelaajan aiempia saavutuksia.

*”Kahden vuoden keittelemisen jälkeen Mobergilla oli viime syksynä koossa kaikkien aikojen ryhmä, joka aiheellisesti kantoi miljoonajoukkueen nimeä.”*

*HS (1983, 28)*

Tulevaisuusdiskurssi on nimensä veroisesti tavallaan taustoittavan diskurssin vastakohta, jossa katseet on käännetty eteenpäin ja fokus on esimerkiksi seuran, pelaajan tai valmentajan jatkosuunnitelmissa. Muun muassa uran lopettamiset, arvokisoihin pääsemiset ja seuraavan kauden joukkueen rakentamiset kuuluvat tähän diskurssikäytäntöön.

*"Jokinen siis pelaa ilmeisen varmasti ensi kaudellakin HIFK:ssa, vaikkei sopimusta vielä ole allekirjoitettukaan. 'Pientä kyselyä' on ollut tosin ulkomailtakin."*

*AL (1983, 25)*

Yllä mainittujen vallitsevien diskurssikäytäntöjen lisäksi tutkimusmateriaalista esiin nousseista diskursseista on mielestäni syytä mainita vielä erikseen toistaiseksi varsin pieneen rooliin jääneet analyysidiskurssi ja kriittinen diskurssi, vanhakantainen tuttavallisuusdiskurssi, yllättävänkin paljon korostunut perhediskurssi, perinteinen sankaridiskurssi ja sille läheinen vaikeuksien kautta voittoon -diskurssi. Oletukseni oli, että näistä diskursseista ainakin osa nostaa selvästi profiiliaan myöhempien aikakausien teksteissä ja osa todennäköisesti vähenee tai katoaa kokonaan.

Yhteenvetona vuoden 1998 vallitsevista diskurssikäytännöistä voidaan sanoa, että jo vuonna 1983 näkyvästi esillä olleet taustoittava diskurssi ja tunnelmadiskurssi jatkoivat yhä urheilujournalismin keskiössä, kun taas peliselostusdiskurssi oli kadonnut kuvasta lähes kokonaan esiintyen tavallaan satunnaisesti vain juhlintakuvauksissa. Yksi selitys muutokselle on varmasti pääsiäisen aiheuttama kolmen päivän viivästys ratkaisufinaalin ja printtijuttujen julkaisun välillä, mutta osaltaan tässä voidaan myös ehkä nähdä urheilujournalismin kehittyneen uudenaikaisempaan suuntaan. Tulevaisuusdiskurssin rooli oli myös pienentynyt jonkin verran 15 vuodessa, ja perhediskurssi oli hävinnyt lähes kokonaan kuten tuttavallisuusdiskurssikin.

Uutena tulokkaana saman tien näkyvään rooliin nousi meidän joukkue -diskurssi, jota ymmärrettävästi ruokkii se, että toisin kuin vuonna 1983 kevään 1998 finalistit

olivat lähtöisin eri paikkakunnilta ja niistä kirjoittavat lehdet keskittyivät kirjoittamaan enemmän – tai jopa kokonaan – oman levikkialueensa joukkueista ja yleensä hyvin myönteiseen sävyyn, vaikka käteen olisikin jäänyt vain SM-hopeaa tai juhlinnan seurauksena olisi kadonnut muutakin kuin ajantaju.

*”Niinpä. Neljällä edellisellä kaudella jo TPS:n tai Jokerien tyrkkäminen pois loppuottelusta olisi ollut huikea saavutus.”*

*AL (1998, 25)*

*”– Kultamitali on toivottavasti tyttöystävällä, minulla sitä ei ainakaan ole, Olli latasi eilen illalla.”*

*IS (1998, 32)*

Analyysidiskurssi oli yhä varsin pienessä roolissa, eikä kriittistäkään diskurssia esiintynyt kuin satunnaisesti pieninä mausteina muun tekstin seassa, joten niiden suhteen edistystä oli tapahtunut 15 vuodessa vain vähän. Myös sankaridiskurssi jäi vuonna 1998 yllättävän vähäiselle käytölle, vaikka sitä toki esimerkiksi Olli Jokisen ja Jarmo Kekäläisen kohdalla jutuissa jonkin verran viljelläänkin.

Sen sijaan sankaridiskurssille hyvinkin läheistä sukua olevaa vaikeuksien kautta voittoon -diskurssia esiintyi tämän aikakauden teksteissä selvästi vuotta 1983 enemmän, ja olipa yksi toimittajan kommenttijuttu käytännössä lähes kokonaan tämän tarinallisen diskurssin varaan rakennettu.

*”Jotta kaaos olisi täydellinen, soppaan tuli uusi hämmentäjä. Kahden IFK:n pelaajan väitettiin sekaantuneen raiskaukseen, jota setvittiin hartaasti. Tämäkin asia päättyi lopulta onnellisesti ja keväällä IFK saattoi keskittyä pelaamiseen.”*

*IS (1998, 37)*

Huomiota herättävintä keväällä 2016 esiin nousevista diskurssikäytännöistä on vuonna 1998 jo miltei kokonaan kadonneen perhediskurssin erittäin voimakas paluu

etenkin Aamulehden ja Ilta-Sanomien suurissa juttupaketeissa. Sekä taustoittavan että tunnelmadiskurssin piirteitä jakava ja niiden kanssa usein limittäin esiintyvä perhediskurssi eroaa lähisukulaisistaan siinä, että kyse on useimmiten ulkourheilullisesta tekstityypistä, joka korostaa elämän muitakin arvoja, vaikka toki urheilijoiden perheetkin usein elävät varsin urheiluntäyteistä elämää.

*”– Parasta on, että tämän saa jakaa jonkun sellaisen kanssa, joka on myötäelänyt tässä matkassa. Heitä ei koskaan kiitetä tarpeeksi, Karhunen sanoi.*

*IS (2016, B2)*

Tavallaan yllättävin ilmiö on puolestaan peliselostusdiskurssin esiintyminen teksteissä selvästi vuotta 1998 enemmän, mutta sitä varmasti osaltaan selittää se, että finaalijutut ovat nyt heti seuraavan päivän printtilehdissä eivätkä vasta kolmen päivän päästä kuten keväällä 1998. Selvästi on kuitenkin havaittavissa, ettei peliselostusdiskurssi suinkaan ole kuihtunut kokonaan pois vaan kuuluu yhä osana urheilujournalismin arsenaaliin, ja liki reaaliaikaisuutta huutavan verkkouutisoinnin sekä yhä tiukempien printtilehtien painoaikataulujen vuoksi kysyntä peliselostuksille saattaa taas olla jopa kasvamaan päin.

*”Tiistaina IFK eteni nopeasti johtoon, mutta Tappara tuli nopeasti tasoihin ja ohi. Helsinkiläisillä oli tekopaikkoja toiseenkin maaliin, mutta tällä kertaa kiekko ei pomppanut sisään.”*

*HS (2016, A36)*

Sekä vuonna 1983 että 1998 vallitsevassa asemassa olleet tunnelmadiskurssi ja taustoittava diskurssi säilyttävät melko hyvin asemansa myös vuonna 2016. Niiden voidaan siis laskea olevan urheilujournalismin ”peruskauraa”, joka tuntuu kasvavan mukaan teksteihin lähes automaattisesti. Molemmat ovat nähdäkseni myös perusdiskurssikäytäntöjä kaikessa journalismissa, joskin harvemmin ne ehkä esimerkiksi uutisjournalismissa tai talousjournalismissa yhdistyvät keskenään niin



luonnollisesti kuin urheilujournalismissa. Tulevaisuusdiskurssia puolestaan käytettiin vuonna 2016 saman verran kuin vuonna 1998, eli vähemmän kuin vuonna 1983. Yksi syy siihen on tutkimieni juttujen luonne urheilutapahtuman uutisointina. Jos materiaalini olisi valikoitu esimerkiksi päivää aiemmin ilmestyneistä lehdistä, olisi tulevaisuusdiskurssi oletettavasti näkyvämmässä roolissa, kun jutuissa ennakoitaisiin tulevaa tapahtumaa.

Jatkuvasti suurempaan rooliin vuosikymmenten vierieissä ovat nousseet serkukset sankaridiskurssi ja vaikeuksien kautta voittoon -diskurssi, ja niiden osuus on vuoden 2016 aineistoissa merkittävän suuri. Nämä tarinalliset diskurssit esiintyvät usein samoissa teksteissä lähekkäin ja limittäin ja yleensä tukevat toistensa rakentumista. Sankaritarina kaipaa yleensä kontrastikseen hankaluuksia noustakseen täyteen loistoonsa, ja vaikeuksien kautta voittoon -tarina jää taas helposti ilman huipennustaan, jos sankari tai sankariteko puuttuu.

*"Nyt Tappara nousi sitkeällä työnteolla sekä Laineen neljännen ottelun supersuorituksella ensin takaa-ajoasemasta tasoihin ja kuudennessa pelissä mestariksi."*

*IS (2016, B5)*

Jo vuoden 1998 aineistoissa vallitsevien diskurssien joukkoon noussut meidän joukkue -diskurssi jatkaa näkyvässä roolissa myös vuonna 2016 ja pitkälti samoista syistä, eli levikkialuekeskeisyys on vahvasti mukana Tampereen ja Helsingin yhteenotossa. *Ilta-Sanomat* lisää kuitenkin tällä kertaa uskottavuuttaan alueellisesti neutraalimpana julkaisuna antamalla Tapparankultaridemulle koko tutkimusaineiston suurimmat sivutilat ja jättämällä hopeajoukkue HIFK:n lähes kokonaan paitsioon. Pienen meidän joukkue -tahrn IS:n kilpeen kuitenkin aiheuttaa finaalin käsittely lehden etusivulla, jossa sen asema on erittäin vähäinen. *Aamulehti* ei paikallisuuttaan sen sijaan ujustellut vaan ilotteli Tapparalle omistetusta etusivusta alkaen runsaalla meidän joukkue -diskurssin käytöllä.

*”Peltola kuvailee Tapparaa maltillisesti ”sitkeäksi”. Mestari voisi käyttää isompiakin kirjaimia kolmen hopean jälkeen, mutta hän ei halua pullistella. Siihen ei ole mitään tarvettakaan. Tulos on nyt kaikkien nähtävillä.”*

*AL (2016, A21)*

Niin sanottuun hyvän journalismin tyyleihin kuuluvat analyysidiskurssi ja kriittinen diskurssi ovat vuoden 2016 aineistossa jo selvästi vahvemmin edustettuina kuin vertailuajankohtina, mutta vallitsevien diskurssikäytäntöjen kastiin ei kumpikaan nouse. Tämän perusteella viitteitä urheilujournalismin kehityksestä journalismin ihanteiden suuntaan on siis kuitenkin havaittavissa.

### **4.3. Jatkoaikaratkaisu – narratiivit näkyviin**

Tajuttuani kuinka suureksi diskurssianalyysiosuus tutkimuksessani kasvoi päädyin lopulta jättämään narratiivisen tarkastelun selvästi alkuperäistä suunnitelmaani pienempään rooliin. Pohdittuani pitkään narratiiviseen analyysiini valittavien artikkelien määrää ja valintojen perusteita tulin siihen johtopäätökseen, että tyydyn poimimaan jokaiselta tarkastelemaltani aikakaudelta yhden jutun, joka sekä edustaisi monipuolisesti kyseiselle ajanjaksolle tyypillisiä diskurssikäytäntöjä että esiluennan perusteella ainakin näyttäisi sisältävän narratiiviseen analyysiin sopivia elementtejä, kuten kerronnallisuus, juoni, alkuasetelma ja loppuratkaisu.

Kyseisillä kriteereillä valitsin lähempään narratiiviseen tarkasteluun vuodelta 1983 HS:n artikkelin ”Miljoonajoukkue, joka teki tehtävänsä”, vuodelta 1998 AL:n artikkelin ”Jokisen eväistä vauhtia hillittyyn riehaan” ja vuodelta 2016 IS:n artikkelin ”Ylitti kaikki odotukset!”. Seuraavaksi pyrin analysoimaan tekstit narratiivisesta näkökulmasta ja pohtimaan, miten niistä kumpuavat tulkinnat suhteutuvat diskurssianalyysivaiheen havaintoihini.

HS:n ”Miljoonajoukkue, joka teki tehtävänsä” alkaa tiivistyksellä, jossa kerrataan lyhyesti sekä tilanne puoli vuotta sitten että nykytilanne, eli kertomuksen loppu. Tämä on hyvin tyypillinen tapa aloittaa narratiivinen teksti, ja kirjoitus jatkaa samalla narratiivisella linjalla luodessaan taustoittavan diskurssin keinoin tekstiin juonen mestarijoukkue HIFK:n vaiheista läpi pitkän kauden. Juonen päähenkilöksi nousee HIFK-pomo Frank Moberg, joka on tekstin näkyvin toimija ja jonka näkökulmasta tarinaa pitkälti kuljetetaan. Sivuhenkilöistä muita näkyvämpään rooliin pääsevät pelaajat Pekka Rautakallio ja Matti Hagman, joiden tärkeyttä mestaruuden voittamisessa ja raatamista myös siviilitöissä ylistetään tekstissä. Mestarijoukkueen taloudellisia lähtökohtia, kauden aikaisia käännteitä ja vastoinkäymisiä sekä jatkosuunnitelmia kuvaillaan taustoittavan diskurssin lisäksi vaikeuksien kautta voittoon -diskurssilla sekä sankari- ja tulevaisuusdiskurssilla. Loppuratkaisu ja arviointi tulevat narratiivisesta näkökulmasta ehkä hieman aikaisessa vaiheessa jo ennen viimeistä väliotsikkoa, ja tekstin narratiivisuus hivenen kärsii lopun horjuvasta otteesta, kun juonen kaaren periaatteessa päättävä osuus seuran A-nuorten voittaman mestaruuden tuomasta jatkuvuudesta ei kuitenkaan päättä tekstiä. Loppuun on vielä lisätty kaksi tarinan juonesta melko irrallista sitaattia, joita ilman koko jutun kertomuksellisuus olisi ollut selvästi napakampi.

AL:n ”Jokisen eväistä vauhtia hillittyyn riehaan” alkaa puolestaan kannanotolla liigamestaruuden oikeutetusta päätyemisestä muualle kuin TPS:lle tai Jokereille ja väitteen subjektiivisella oikeutuksella samalla kun kirjoittaja esittelee tarinansa lähtöasetelman ja paikan. Narratiivisesta näkökulmasta aloitus on hieman omintakeinen, mutta siitä eteenpäin teksti kulkee läpi juonen ja tapahtumien kuin romaanissa tai iltanuotiotarinassa konsanaan. Tunnelmadiskurssin kehyksessä vahvasti kulkeva teksti on juoneltaan suoraviivaisen kronologinen tarina mestarijoukkueen pukukoppitunnelmista, ja siinä on hyvin voimakas läsnä olemisen tuntu sekä alleviivatun värikkäitä sanankäänteitä. Päähenkilöksi nouseva Olli Jokinen ”lampsii” mukaan tarinaan vasta vähän ennen tekstin puoliväliä mutta pitää siitä eteenpäin sankarin viittansa tiukasti harteillaan ja on mukana lähes kaikissa juonenkäänteissä. Ennen päähenkilön saapumista tarinaa ylläpitävät tärkeimpinä

sivuhenkilöinä Raimo Summanen ja Jere Karalahti. Värikäs ja avoimen humoristinen teksti huipentuu narratiivisesti tyylikkääseen juonen puolittaiseen sulkeumaan, kun illan juhlimisen päätteeksi kuvaillaan ensin ankeampaa aamua mutta heti perään paljastetaan juhlien jatkuvan ja raotetaan tulevaisuuden verhoa maajoukkuekutsusta juhlinnan mahdollisena lopettajana.

IS:n ”Ylitti kaikki odotukset!” rakentuu puhtaasti narratiivisen kerronnan perinteitä noudattaen vuoden takaiseen alkuasetelmaan, juonen kuljetukseen kronologisessa järjestyksessä, päähenkilö Patrik Laineen toiminnasta seuranneisiin muutoksiin tarinassa ja loppuratkaisuun, jonka yhteydessä Laineen tarina ja tekstin juoni punotaan pakettiin nykyhetken näkökulmasta ja jätetään ovi avoimeksi tuleville tarinoille. Sankaridiskurssi kulkee vahvana läpi koko tarinan, ja sitä täydennetään sekä perustellaan taustoittavalla ja vaikeuksien kautta voittoon -diskurssilla. Tarinan sivuhenkilöistä ääneen päästetään Tappara-valmentaja Jussi Tapola, jonka sitaatit tukevat ja täsmentävät päähenkilön sankaritarinaa. Kertomuksen sivuhenkilöistä nimellä nostetaan esiin myös Laineen sankarikollegat nuorten MM-kisoista, eli Jesse Puljujärvi ja Sebastian Aho, joiden varjoon Laine oli vielä edelliskeväänä jäänyt. Narratiivisesta näkökulmasta teksti on koherentti ja loogisesti etenevä kertomus, joka noudattaa uskollisesti tarinan kerronnan konventioita.

Tiedostan hyvin, että narratiivisen analyysini osuus tässä työssä on vain pieni pintaraapaisu siitä, miten kyseistä tutkimusmetodia voi kaikessa laajuudessaan käyttää, mutta koin silti, että tämäkin pieni täydennys diskurssianalyysini tuloksiin tuo ainakin vähän lisäarvoa koko tutkimuksen lopputuloksiin. Ensisijaisesti kuitenkin näyttää siltä, että narratiivisen analyysini perusteella ei voi vetää sen suurempia johtopäätöksiä urheilujournalismin kehityksestä tutkimukseni aikajanalla. Tarinallisuus ja narratiivisten konventioiden käyttö ovat selvästi kuuluneet urheilujournalistien työkalupakkiin jo vuonna 1983, eikä näiden tekstien perusteella voida osoittaa, että mitään merkittäviä kehitysaskeleita olisi niiden suhteen otettu reilun kolmen vuosikymmenen aikana.

#### 4.4. Päätösvihellyksen jälkeen – muutosta ilmassa?

Yhteenvetona aineiston antamista vastauksista tutkimuskysymykseeni ”Miten suomalainen urheilujournalismi on kehittynyt viimeisten vuosikymmenten aikana?” voin tiivistäen todeta, että ainakin jossain mittakaavassa se on kehittynyt osittain hypoteesini mukaisesti lähinnä pelitapahtumia kuvailevista ja suorituksia sekä urheilijoita ihannoivista selostuksista tarinallisempaan ja urheilun ulkopuolisia ilmiöitä enemmän kuvailevaan suuntaan. Samaan hengenvetoon on kuitenkin syytä myös todeta, että muutosta ei ole tapahtunut niin paljon kuin ehkä omalta kokemuspohjaltani olin odottanut, ja esimerkiksi kriittisyys sekä analyttisyys olivat kasvattaneet osuuttaan selvästi vähemmän kuin arvelin.

Aineistoni ainoa lähes puhtaasti peliselostusdiskurssiin asettava teksti oli toki peräisin odotetusti vuodelta 1983, mutta esioletuksiin nähden oli yllättävää, kuinka vähän vanhanaikaiseksi luokiteltua peliselostusdiskurssia lopulta esiintyi edes aineiston vanhimmissa artikkeleissa. Ja toisaalta yllättävää oli myös se, että uusimmassakin aineistossa peliselostusdiskurssi oli voimissaan, joskin sitä esiintyi kohtuullisen vähän ja vain muiden diskurssikäytäntöjen seassa ja sitä käytettiin välillä myös luovasti muunlaistenkin ilmiöiden kuin pelitapahtumien kuvailuun.

Kuten aineistoanalyysinikin tulokset osoittavat, diskurssikäytännöt eivät juuri koskaan esiinny yksittäisissä teksteissä puhtaina muotoinaan tai yksin, vaan tekstit rakentuvat useista diskursseista, jotka voivat melko vapaasti tekstin sisällä vuorotella, täydentää toisiaan, esiintyä limittäin ja luoda myös ristiriitaisuuksia. Koska diskurssien havaitseminen ja luokittelu on jo lähtökohtaisesti hyvin subjektiivista toimintaa enkä ole käyttänyt mitään tilastollisesti merkittäviä määrällisiä metodeja aineistoni lajittelemiseksi, täytyy myös tutkimukseni tuloksiin ja johtopäätöksiin suhtautua vain suuntaa antavina, yksittäisen tutkijan kokemusmaailmasta ponnistavina pohdintoina.

Diskurssikäytäntöjen esiintymisessä eri aikakausina tapahtuneissa muutoksissa nousi tulkintani mukaan vahvimmin esiin kolme diskurssikäytäntöä, joiden

lisääntyneen osuuden uskon kertovan urheilujournalismin hitaasta mutta vakaasta kehityksestä kohti tarinallisempaa ja ulkourheilullisempaa kerrontaa.

Näistä kolmesta ehkä näkyvimmin esiin nousi perhediskurssi, joka oli pienissä määrin mukana jo vuoden 1983 jutuissa, katosi vuoden 1998 teksteistä lähes täysin ja nousi jopa yhdeksi vallitsevista diskurssikäytännöistä kevään 2016 uutisoinnissa. Tämä ulkourheilullinen diskurssikäytäntö kulki useimmiten käsi kädessä tunnelmadiskurssin kanssa mutta toi vahvasti oman panoksensa siihen, ettei uutisoinnissa käsitelty vain urheilutapahtuman sisäistä maailmaa.

Tarinallisuuden lippulaivoja olivat puolestaan liki erottamattomat sankaridiskurssi ja vaikeuksien kautta voittoon -diskurssi, jotka kasvattivat selvästi osuuttaan teksteissä tutkimuksen aikaikkunassa. Nähdäkseni tämä kehitys tukee urheilujournalismin muuntautumista myös tarinallisesti modernimpaan muotoon, koska sinänsä tarinalliseen tekstityyppiin kuuluvat mutta suoraviivaiseen havainnointiin perustuvat peliselostukset ovat saaneet väistyä taustoittavan diskurssin ja haastattelujen yleensä tukemien narratiivien tieltä.

Myös analyysidiskurssin osuus teksteissä kasvoi tasaisesti kohti nykypäivää tultaessa, mutta ei missään nimessä niin paljon kuin olin itse odottanut, ja kriittisen diskurssin kasvu tässä aineistossa oli suorastaan hämmentävän vähäistä. Näiltä osin suomalaisella urheilujournalismilla on yhä reilusti petrattavaa.

Analyysivaiheen loppupuolella minulle alkoi valjeta, että aineistossa melko säännöllisesti läpi vuosikymmenten esiintyneet taustoittava diskurssi, tunnelmadiskurssi ja tulevaisuusdiskurssi ovat suhteessa muihin diskursseihin hivenen eri tasolla. En ehkä nostaisi niitä aivan muiden diskurssien yläkäsitteiksi mutta ainakin puoli pykälää ylemmäs, koska käytännössä kaikki muut diskurssit oli useimmiten ainakin osittain mahdollista sijoittaa myös johonkin noista kolmesta diskurssista. En tämän tutkimuksen yhteydessä ehtinyt perehtymään, kuinka yleisesti diskursseja voi jaotella esimerkiksi ylempiin ja niille alisteisiin diskursseihin, mutta siinä voisi hyvinkin olla aihetta jatkotutkimukselle.

Erikseen haluan vielä nostaa esiin varsin ristiriitaisen meidän joukkue -diskurssin, jota esiintyi runsaasti niinä kahtena keväänä, kun alueelliset intressit painoivat vaakakupissa joukkueiden ja lehtien kotipaikkojen vuoksi. Kyseinen diskurssikäytäntö on yksi vanhimpia urheilujournalismin parissa, eikä niitä parhaiten journalismin ihanteita täyttävä, koska objektiivisuuden tavoittelu unohtuu ”meidän joukkuetta” käsittelevissä jutuissa lähes tyystin. Paikallisnäkökulma kumpuaa samasta ilmiöstä kuin kansallistunteesta ammentava isänmaallinen Suomi-uutisointi, josta on tehty useitakin tutkimuksia (ks. esim. Hakuli 2015; Kolamo 2018; Virtapohja 1998) enkä tässä yhteydessä perehdy aiheeseen sen syvemmin. Tyydyn vain toteamaan, että vaikka paikallisnäkökulma on yleensä hyvä peruste aihevalintoihin ja uutiskynnyksen määrittelyyn, ei se kuitenkaan saisi olla oikeutus puolueelliselle ja subjektiiviselle journalismille.

## 5. TÄLTÄ NYT TUNTUU

Tässä työssä lähdin tutkimaan diskurssianalyysin ja narratiivisen analyysin keinoin, onko suomalaisessa urheilujournalismissa tapahtunut muutosta ja kehitystä vuosikymmenten aikana, ja jos on, niin millaiseen suuntaan. Ennakkoon oletin yli 20 vuoden journalistisen kokemukseni turvin, että muutosta olisi tapahtunut paljonkin, ja analyysitulosteni perusteella olin sekä oikeassa että väärässä.

Eniten erehdyin sen suhteen, millaiseksi kuvittelin vuoden 1983 urheilujournalismin tason ja tyylin, vaikka ehdinkin jo analyysin alkuvaiheessa innostua ensimmäisen käsittelemäni jutun (”IFK ryyni väkisin mestariksi”, HS (1983, 27)) perusteella, että tuon ajan urheilujournalismi olisi juuri niin vanhanaikaista ja peliselostusmaista kuin olin arvellutkin. Loput vuoden 1983 aineistosta palautti minut maan pinnalle, ja jouduin tunnustamaan tuon ajankohdan urheilujournalismin olleen selvästi monipuolisempaa ja nykyaikaisempaa kuin odotin.

Toinen odotukseni pettänyt tulos oli se, että analyyttisen ja kriittisen diskurssin yleistymisen urheilujournalismissa on ainakin tämän aineiston perusteella edennyt selvästi hitaammin kuin olin kuvitellut ja rehellisyyden nimissä toivonutkin. Uskon kuitenkin niiden jatkaneen roolinsa kasvattamista urheilujournalismissa vuoden 2016 jälkeenkin, ja jatkotutkimus aiheesta odottaa vain tekijäänsä.

Vestergård (1992, 40–41) ei suinkaan ole yksin väittäessään, ettei urheilujournalismi olisi juurikaan kehittynyt tai muuttunut vuosikymmenten saatossa, mutta hänen johtopäätöksistään on jo vierähtänyt tovi, ja näkemykseni mukaan urheilujournalismin murros on pääosin 2000-luvun ilmiö. Väittäisinkin että muutosta on tapahtunut, ja aineistoni perusteella suomalainen urheilujournalismi on kehittynyt ehkä eniten tarinallisen kerronnan ja urheilun ulkopuolisten ilmiöiden kuvailun saralla. Myös urheiluaiheiden käsittelytapa, juttujen analyttisyys ja henkilölähtöisyys sekä uusien ja pienempien lajien saama huomio ovat oman toimittajakokemukseni perusteella käyneet läpi suuriakin muutoksia, ja taustatukea



käsitykselleni on tämän tutkimuksen lisäksi helppo löytää niin urheilutoimittajien omakohtaisista kokemuksista ja näkemyksistä kuin yhä useammasta urheilujournalismiin syventyneestä tutkimuksestakin.

Omista epämuodollisista keskusteluistani vuosien varrella useiden eri medioiden toimittajakollegoiden kanssa minulle on muodostunut vahva näkemys siitä, että muun muassa journalismin ihanteet, sisällöllisesti kunnianhimoiset ja analyyttiset jutut, urheilun lajikirjon yhä tasapuolisempi kohtelu sekä urheiluun liittyvien ilmiöiden – ja lieveilmiöiden – syvälinen ja kattava tutkailu ovat tämän päivän urheilujournalismin piirteitä, joita ammattikunnan keskuudessa arvostetaan ja joita halutaan mahdollisuuksien mukaan myös toteuttaa työarjessa.

Sama näkemys toistuu varsin selvänä Harjumaan (2018, 27–38) haastattelemien kolmen kokeneen urheilutoimittajan kommentoissa. Vuosikymmeniä alalla työskennelleet Pekka Holopainen, Minna Kallasvuo ja Kai Nevala toteavat kuin yhdestä suusta, kuinka urheilukirjoittamisen tyyli ja tavat ovat kehittyneet perinteisestä ”otteluraportoinnista” kohti tarinallisempaa, taustoittavampaa ja analyyttisempää otetta. Ilta-Sanomien pitkäaikaisen urheilutoimittajan Holopaisen mukaan 2000-luvun ilmiö suomalaisessa urheilujournalismissa ovat olleet toimittajien kommentoivat kirjoitukset:

*”Aloin kirjoittaa kolumneja uuteen liitteeseen vuonna 2001. Sinne haluttiin kommentoivaa materiaalia. Suomessa on panostettu kolumnointiin ja analysointiin – – muutenkin merkittävästi viime aikoina, sillä saralla on tapahtunut iso muutos.”*

*Pekka Holopainen teoksessa Harjumaan (2018, 33)*

Kolumnien, näkökulmien ja muiden kommentoivien sekä analyyttisten tekstien osuus juttujen kokonaismäärästä on urheilujournalismin kentällä omankin kokemukseni perusteella noussut voimakkaasti viimeisen parin vuosikymmenen aikana, mikä on omalta osaltaan muuttanut myös urheilutoimittajien roolia näkymättömästä tapahtumien raportoijasta urheilun ja sen oheisilmiöiden asiantuntijaksi, mediapersoonaksi ja jopa valtakunnan julkkikseksi. Samaan

huomioon päätyneet muun muassa Kivioja (2008, 72–73). Tämäkin aihe kaipaa mielestäni lisätutkimusta monesta eri näkökulmasta, kuten esimerkiksi urheilujournalistin julkisuuskuvan muutos.

Toisaalta useissa tuoreemmissa tutkimuksissa on jo ehditty huomioida sähköisen ja sosiaalisen median nopea vaikutus urheilujournalismiin ja todettu esimerkiksi verkkouutisoinnin vaatiman nopeuden kääntäneen urheilukirjoittamisen kehityskulkua ainakin osittain takaisin kohti yksinkertaista ja nopeaa ”peliselostamista”. (ks. esim. Hakuli 2015, 16–17; Harjumaa 2018, 29–35). Sama vaikutus on ollut muun muassa median murroksesta seuranneilla alan joukkoirtisanomisilla, joiden myötä yhä pienemmällä porukalla on paikittu vähintään yhtä suurta ja useimmiten vielä entistä isompaa työsarkaa, mikä ei luonnollisesti voi olla näkymättä urheilujournalismin laadussa ja tekotavoissa. Nähdäkseni lisätutkimukselle sosiaalisen median, verkkouutisoinnin ja median murroksen sekä siitä seuranneen kasvaneen työtaakan vaikutuksista urheilujournalismiin ja -journalistiin olisi kysyntää.

Urheilujournalismin lentäväksi lauseeksi voisi sarkastisesti nimittää kysymystä ”Miltä nyt tuntuu?”, joka kaikessa viattomassa yksinkertaisuudessaan on helposti kysytty mutta hankalasti vastattava utelu – oli sen kohteena sitten olympiavoittaja tai rimanalittaja. Mutta harvemmin tuota tunkeilevaa kyselyä kohdistetaan itse alan ammattilaiseen tai hänen tekemäänsä työhön ja sen merkitykseen, minkä vuoksi esimerkiksi akateemisen tutkimuksen näkökulmasta olisikin hyvä pohtia, pitäisikö jatkossa keskittyä tutkimaan urheilujournalismin ohella myös urheilujournalistia?

# LÄHTEET

## KIRJALLISUUS

- Boyle, Raymond (2006). *Sports Journalism: Context and Issues*. Lontoo: Sage.
- Boyle, Raymond; Rowe, David & Whannel, Garry (2009). 'Delight in trivial controversy'? Questions for sports journalism. Teoksessa Allan, Stuart (toim.). *The Routledge Companion to News and Journalism*. New York: Routledge, 245–255.
- Boyle, Raymond & Haynes, Richard (2013). Sports journalism and social media: A new conversation. Teoksessa Hutchins, Bret & Rowe, David (toim.). *Digital Media Sport: Technology and Power in the Network Society*. New York: Routledge, 204–218.
- Burr, Vivien (2015). *Social Constructionism*. London: Routledge.
- Cassidy, William P. (2017). Inching away from the toy department: Daily newspaper sports coverage of Jason Collins' and Michael Sams' coming out. *Communication & Sport* 5:5, 534–553.  
<https://doi.org/10.1177/2167479516642205>. Viitattu 18.3.2021.
- Denzin, Norman & Lincoln, Yvonna (1998). Introduction: Entering the field of qualitative research. Teoksessa Denzin, Norman & Lincoln, Yvonna (toim.). *Strategies of qualitative inquiry*. Thousand Oaks: SAGE, 1–34.
- Eco, Umberto (1985). *Matka arkipäivän epätodellisuuteen*. Helsinki: WSOY.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2000). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Fairclough, Norman (2002, 2. painos). *Miten media puhuu*. Jyväskylä: Gummerus.
- Hakuli, Jaakko (2015). *Kansallinen identiteetti urheilujournalismissa: Tarkastelussa Sotshin olympialaisia koskevat artikkelit Ilta-Sanomissa*. Viestintätieteiden pro gradu -tutkielma, Vaasan yliopisto, filosofinen tiedekunta.
- Harjumaa, Jarkko (2018). *Urheilujournalismin muutosten vuosikymmenet: Miten urheilujournalismi on muuttanut viimeisen 20 vuoden aikana toimittajien ja uutisten näkökulmasta?* Opinnäytetyö, Oulun ammattikorkeakoulu, viestinnän tutkinto-ohjelma.
- Herkman, Juha & Pantti, Mervi (2003). *Mediaurheilu ja minuuden markkinat. Lähikuva 1/2003*.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2004). *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.
- Hutchins, Bret & Rowe, David (2012). *Sports Beyond Television: The Internet, Digital Media and the Rise of Networked Media Sport*. Lontoo, New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203120415>. Viitattu 18.3.2021.

Hänninen, Vilma (2000). *Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Acta Universitatis Tamperensis 696*. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Itkonen, Hannu; Ilmanen, Kalervo; Matilainen, Pertti & Jaskari, Liina (2008). *Media urheilun tulkkina ja tekijänä*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Jokinen, Arja (2016). Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa Jokinen, Arja; Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero. *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino.

Kaivosaaari, Annu (2017). *"Lempeä Lydia" – "Voimakas Björger": Naishiittäjien representoinnin muutokset Urheilulehden teksteissä vuosina 1905–2010*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Kivioja, Pasi (2008). *Iltapäivälehdet mediakentän ja yhteiskunnan muutoksessa*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Kolamo, Sami (2014). *FIFAn valtapeli: Etelä-Afrikan jalkapallon MM-kisat 2010 keskitettynä mediaspektaakkelina*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Kolamo, Sami (2018). *Mediaurheilu: Tunnetalouden dynamo*. Tampere: Vastapaino.

Koljonen, Kari (2000). *Asiamiesten selostuksista ammattilaisten analyyseihin. Helsingin Sanomien urheilujournalismi vuosina 1973–1998*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Kuisma, Lassi (2019). *Pelkkää peeärrää? Lähdekäytännöt Helsingin Sanomien, Ilta-Sanomien ja Iltalehden urheilusivuilla*. Journalistiikan ja viestinnän pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto, informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta.

Kunelius, Risto (2003). *Viestinnän vallassa: Johdatusta joukkoviestinnän kysymyksiin*. Helsinki: WSOY.

Laine, Antti (2011). *Urheilujournalismin Suomi–Ruotsi -maaottelu. Vertaileva tutkimus suomalaisten ja ruotsalaisten iltapäivälehtien Ateenan 2004 ja Torinon 2006 olympia uutisoinnista*. Helsinki: Edita

Laine, Antti & Välimäki, Elviira (2012). Helsingin Sanomien urheilu-uutisoinnin ominaispiirteet – tapauskohtaisessa tarkastelussa vuoden 2009 tennisjutut. *Liikunta & tiede 49, 6/2012*.

Laine, Antti & Turtiainen, Riikka (2018) Urheilujournalismi vallan vahtikoirona? Teoksessa Maasilta, Mari (toim.). *Media & viestintä: Vuosikirja 2018*. Tampere: Media- ja viestintätieteellinen seura, 280–301.

Olsen, Wendy (2004). Triangulation in social research: Qualitative and quantitative methods can really be mixed. Teoksessa Haralambos, Michael & Holborn, Martin (toim.). *Developments in Sociology*. Ormskirk: Causeway Press, 1–30.

Paasonen, Elina (2019). *Menetetyt mitalit. Miten urheilutoimittajat esittivät vuoden 2012 Lontoon olympiakisoissa epäonnistuneet suomalaissuosikit?* Journalistiikan pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto, viestintätieteiden tiedekunta.

Pänkäläinen, Seppo (1998a). *Suomalainen urheilujournalismi*. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura.

Pänkäläinen, Seppo (1998b). Lyhyt johdatus suomalaiseen urheilujournalismiin. Teoksessa Halmesvirta, Anssi & Roiko-Jokela, Heikki (toim.). *Urheilu, historia ja julkisuus. Suomen Urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 1998*. Jyväskylä: Gummerus, 45–54.

Pänkäläinen, Seppo (1998c). Urheilujournalismiko kritiikitöntä? Teoksessa Perko, Touko & Salokangas, Raimo (toim.). *Kymmenen kysymystä journalismista*. Jyväskylä: Atena. 161–181.

Rowe, David (2007). Sports journalism: Still the 'toy department' of the news media? *Journalism* 8:4, 385–405. <https://doi.org/10.1177%2F1464884907078657>. Viitattu 18.3.2021.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2009). *Menetelmäopetuksen tietovaranto KvaliMOTV*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Saarenheimo, Marja (2001). Narratiivinen tutkimus ja kertomisen käytännöt asiakastyössä. Teoksessa Korhonen, Merja ja Puustinen Birgitta. (toim.) *Elämä tarinoina. Life and Counselling in Context –seminaarin julkaisu*. Joensuu: Joensuun yliopisto.

Saine, Annika (2019). "Aamu alkaa aina sillä, että etsin jalkani": *Vammaisurheilijoiden ruumiillisuuden esittäminen Rion paralympiautisoinnissa Ylen verkkosivuilla*. Mediatutkimuksen pro gradu -tutkielma, Turun yliopisto, humanistinen tiedekunta.

Suoninen, Eero (2016). Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa Jokinen, Arja; Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero. *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino.

Turtiainen, Riikka (2012). *Nopeammin, laajemmalle, monipuolisemmin: Digitalisoituminen mediaurheilun seuraamisen muutoksessa*. Turku: Turun yliopisto.

Vestergård, Anders (1992). *Hur få en mera kompetent sportjournalistik?* SSKH meddelanden 25. Helsinki: Forskningsinstitutet, Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet.

Virtapohja, Kalle (1998). *Sankareiden salaisuudet: Journalistinen draama suomalaista urheilusankaria synnyttämässä*. Jyväskylä: Atena.

Ylijoki, Oili-Helena (1998). *Akateemiset heimokulttuurit ja noviisien sosialisatio*. Vastapaino: Tampere.

## VERKKOLÄHTEET

1889–1989: Päivälehti – Helsingin Sanomat (1988). Eripainos Sanoma Yhtymän toimintakertomuksesta v. 1988.

<https://yksa.disec.fi/Yksa4/download/159177141319100/file/11b39324-305c-484d-8234-ce5ff4178808/>. Viitattu 14.4.2021.

Journalistin ohjeet. Julkisen sanan neuvosto.

[https://www.jsn.fi/journalistin\\_ohjeet/](https://www.jsn.fi/journalistin_ohjeet/). Viitattu 6.2.2021.

Kalliosaari, Kati (2020). Aamulehden pitkä ja kunnias historia ulottuu vuoteen 1881. <https://www.aamulehti.fi/tampere/art-2000007566141.html>. Viitattu 14.4.2021.

Kvantitatiivinen tutkimus. Tilastokeskus.

[https://www.stat.fi/meta/kas/kvanti\\_tutkimus.html](https://www.stat.fi/meta/kas/kvanti_tutkimus.html). Viitattu 12.4.2021.

Koppa – Määrällinen tutkimus. Jyväskylän yliopisto.

<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/>. Viitattu 12.4.2021.

Koski, Ulla (toim.). Suomalainen urheilujournalismi kaipaa lisää kriittisyyttä.

Helsingin Sanomien säätiö. <https://www.hssaatio.fi/suomalainen-urheilujournalismi-kaipaa-lisaa-kriittisyytta/>. Viitattu 23.2.2021.

Löytönen, Teija (2007). Narratiivinen tutkimusote. Teoksessa Anttila, Eeva.

*Minäkö tutkija? Johdanto laadulliseen/postpositiiviseen tutkimukseen*. Helsinki:

Teatterikorkeakoulu. <https://www.xip.fi/tutkija/0402b.htm>. Viitattu 15.4.2021.

Löytönen, Teija (2017). Sosiaalinen konstruktionismi. Teoksessa Anttila, Eeva.

*Ihmis- ja oppimiskäsitykset taideopetuksessa*. Helsinki: Taideyliopiston

teatterikorkeakoulu. <https://disco.teak.fi/anttila/>. Viitattu 13.4.2021.

MediaAuditFinland, tilastot / KMT (2020). <https://mediaauditfinland.fi/tilastot/>.

Viitattu 14.4.2021.

Tutkimusmenetelmien verkkokäsikirja. Tampereen yliopisto:

Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/>. Viitattu 12.4.2021.